

FIGOLI FYA VANDUNDAMI ULONGULELU

Chitabu cha Figoli ndi himusi sha ndambu ya vandu yivamjumilili Kilistu wuvakandili pamlima na kupwililikila Yelusalemu mbaka Yudeya na Samaliya na milima yingi ngimu wula Yesu wavawombilili vandundami vaki chipindi akali hela kutoliwa kumbindi kwa Chapanga Figoli sula ya 1:8.

Chitabu achi chavelili chiyandikiwa na Lukasi wuwula mweni ayandikili chimu gati ya fitabu fya Chilongu cha Nyanyi. Mweni aveli mganga na aveli mkombikeshi kuyandika filongu fyonda kwa chiganu ngimu wuyifumbukili. Mweni ayandikili chitabu achi cha figoli na chila chitabu cha Chilongu cha Nyanyi fyosi afiyandikili kwa Teufili yaveli Mgiliki lakini fitabu afi wuwowu fyayilatili fikasomiwi na vandu vonda Vagiliki na Vayawudi yivamjumilili Kilistu sula ya 1:1.

Pamongapa chitabu cha Figoli chiyandikiwa gati ya myaka milongu sita mbaka milongu sita na mchechi kupita kukandila Kilistu pawonikili. Kwanongwa chitabu chikupelela chipindi Pauli akali kulekishiwa muchijaka. Wuwula Lukasi aveli mumwanja pamu na ndundami Pauli na mweni pamongapa ayandikili Figoli mumbwani ya Antiyokia. Figoli ndi kuyendilela kwa chilongu cha nyanyi chiyandikiwili na Lukasi na chikukandila Yesu payenda kumbindi. Natilu ya Lukasi kuyandika chitabu achi yaveli ngimu

yyila yila payandikili chitabu cha Chilongu cha Nyanyi. Adayilili Teofili pamu na vandu yivayongishikili mukumjumila Kilistu vavi na unakaka mu fila fivawuliwili, topi ayandikili kwa chiganu findu fyosi yififumbukili mu ngalilu ya Yesu na kukwila kwa ujumilwa wa kumjumila Kilistu.

Chitabu achi cha Figoli chikutugayila chilangushilu cha lipinga lya kwaa lya yivamjumilili Kilistu na ndambu wuvayikalili mungalilu ya kumjumila Kilistu. Chilangushilu cha Vandundami chikutulangusha yufwi ndambu ya kwidumba muliwovi lya Mfuki Mng'alili mukukwisha unjagila wa Chilongu cha Nyanyi kwa vengi.

Fivelili amu kwa chikata,

Kwaa Mfuki Mng'alili akuvasunukila vandundami na lipinga lya yivajumilili likukanda kukwila sula ya 1:1-8:1.

Pambeli vandu yivamjumilili Kilistu vakugobuliwa na kukanda kukwila milima yingi panji ya Yelusalemu sula ya 8:2-12:23.

Kandi Pauli akuyenda mwanja waki wa kwaa wa umishoni sula ya 12:24-14:28.

Wuwula filongosi vakutang'ana pamu aku Yelusalemu kulamula yichidayiliwa kwa yivajumilili shonu sula ya 15:1-35.

Pambeli Pauli ayendili mwanja wa pili wa umishoni sula ya 15:36-18:22.

Kandi ayendili mumwanja wa tatu wa Chilongu cha Nyanyi sula ya 18:23-20:38.

Pambeli Pauli akamulilwi mu Yelusalemu sula ya 21-26.

Mbelu Pauli akuyeghiwa Loma sula ya 27-28.

¹ Mkomi Teofili, muchitabu cha kwaa ndayandikili milandu yosi Yesu yagolili na kuwula kukandila pakwandi ya chichuku chaki, ² mbaka lijuva lila patoliwili kumbindi. Paghaveyi akali kutoliwa kumbindi Mfuki Mng'alili amgolili avawulili vandundami yivashawulili ndambu ya kuyikala. ³ Majuva milongu mchechi kufumila kusova kwa mweni avafumbukilili myanja yitangalili nakaka aveli mnofu. Vamuwonili, mweni aywangili nawu milandu ya wutwa wa kumbindi kwa Chapanga. ⁴ Chipindi patang'anikeyi pamu na veni avawulili naha, “Mkotoo kuwuka Yelusalemu, mveteli tanila Mfuki Mng'alili ayu ndi fupu yajangili Tati, mwambikanishili kala pandimuhimulileyi. ⁵ Yohani Mbatisha abatishili kwa machi, pavapita majuva madokwa yumwi damubatishwi kwa Mfuki Mng'alili.”

Yesu akutoliwa kumbindi

⁶ Topi, vandundami pavatang'anikili pamu na Yesu, vamudashili, “Wuli Bambu, chipindi achi dauvapi kandi wutwa wula vandu va Isilaeli?” ⁷ Lakini Yesu kavawombela, “Chipindi na majila va milandu ayi yiva muuwesu wa Tati wangu, ayi milandu yenu ha kumanya kucha dayivi ndili. ⁸ Lakini chipindi Mfuki Mng'alili pavava-sunukilili yumwi, damupokeli liwovi damuvi vatovilela vangu mumbwani ya Yelusalemu na mumkowa wa Yudeya na Samaliya pamu na

mumlima wosi.” ⁹ Padetili kala afi, kunu pavam-lola, atoliwili kumbindi, lifundi limfifa vakotoo kumuwona kandi.

¹⁰ Pavaveghi vakali vakalola kumbindi, paghaveyi akuyenda, tepu vandu vavili yivavelili vafwala yingwa sha mbuletee vawolukili pabehi na veni. ¹¹ Vadeta, “Yumwi vandu va Galilaya! Wuli mukuwoloka kunu patoliwa kumbindi? Yesu ayu yatoliwili kufuma kwa yumwi na kuyenda kumbindi, dayisi kandi ndambu yiyeyi yimumuwonili patoliwa kumbindi.”

Matia akushawuliwa akoli fwasi ya Yuda

¹² Pambeli vandundami vawuya Yelusalemu kufuma chidunda chivachikemili Miseyituni chaveli pabehi kucha kilumita yimu kufuma kumbwani. ¹³ Pavafikili kumbwani vayingilili chumbagati cha mugolofa veni vavelili vak-wikala, aveli Petili na Yohani na Yakobi na Andeleya na Filipu na Tomasi na Batulumeyu na Mateyi na Yakobi mwana wa Alufayu na Simoni mlevangila mlima wa Vaisilaeli na Yuda mwana wa Yakobi. ¹⁴ Voseva vayikungula pavadadava pamu na vadadala vamonga na Maliya mawaki Yesu pamu na vafwata mundu.

¹⁵ Mumajuva vala, Petili awolukili pagati ya vala valongu yivajumilili vayikungili, vosi vaveli vandu mya na milongu mivili, ¹⁶ kadeta, “Valongu vangu yimujumilili, yaveli nakaka lula lubali lwa Mayandiku Vang'alili luvi, lubali lwa Mfuki Mng'alili, kwa filongu fya Dawudi, atungili milandu ya Yudasi, yula yavalongushili vala

vandu kumkamula Yesu. ¹⁷ Yuda aveli yumu wa chipinga chetu, kwanongwa ashawuliwili ghavi mungimbaniku yetu.” ¹⁸ Mweni ahemilili chitava kwa sila mbiya shapatili kwa chindu chaki cha wafu, kawa pasi luu! Kabaluka, mitima yaki yisekimuka. ¹⁹ Kila mundu Muyelusalemu apikanishili milandu yila kwa luga yawu na vachikema chila chitava “Hakeli Dama.” Mana yaki, “Chitava cha Mwasi.”

²⁰ “Topi, vayandika muchitabu cha Lum-bombu:

‘Makalu vaki vasighala domu,
mundu yoyosi akotoo kuyikala mugati yaki.’
Na yiyandikiwa:

‘Mundu wingi atoli fwasi yaki ya ngimbanikilu.’

²¹ “Pambeli, mundu yumu wa vala yivaveli pamu na yufwi chipindi chosi Bambu Yesu paghaveyi mumwanja, ashawuliwi ghavi pamu na yufwi. ²² Ayu ghavi yumu wa vala yivay-olongushili na yufwi tangila Yohani Mbatisha pabatishagha mbaka lijuva lila Yesu patoliwili kumbindi kufuma kwa yufwi. Ayu daghavi pamu na yufwi muutovileli wa kushukuka kwa Yesu.”

²³ Apa, vatambula matawa va vandu vavili, wa kwaa Yosefu vamkemaya Balisaba awu Yustu na yumonga Matia. ²⁴ Pambeli vadadava: “Bambu, yuwi kumanya ndima sha vandu vosi. Topi, wutulangushili gati ya ava vavili yoti yumushawulili, ²⁵ Ili atoli achi chichuku cha undundami yachilekili Yudasi yayendili kwakumanyili Chapanga.” ²⁶ Vagola doo, yamponikilili

Matia, mweni kayongeshwa kwa vala vandundami vamonga lilongu na yumu.

2

Mfuki Mng'alili akusunuka

¹ Lijuva lya Pendikosti palifikili, vosi vaveli vayikungula pamu. ² Tepu, vapikanisha lishu kufuma kumbindi, lyaveli kucha liyegha likomi, limema munyumba yonda yivayikalili. ³ Pambeli, fifumbuka findu kucha myengi ya motu, yivavili kutula kwa vandu vosi yivavelili mula. ⁴ Vosi vamemishiwa Mfuki Mng'alili, vakanda kudeta detelu yingi kucha Mfuki Mng'alili wavagolili vadeti.

⁵ Aku Yelusalemu vavelili Vayawudi, vandu yivamjumili Chapanga, vafumili kila mlima. ⁶ Pavapikanishili lishu ali, lipinga likomi lya vandu liyikungasha. Vosi valilimuka nendu, pala kila mundu vavapikanishili pavadeta kila mundu cha kayaki mweni. ⁷ Vajingwa na kuyikang'anika pavayiwombela, "Voseva venikaya va Galilaya yina ndaa? ⁸ Ponopa yikuva wuliwuli yufwi tukuvapikana kila mundu mukabila yetu? Yiva wuliwuli, vandu vosi tukuvapikana pavadeta kwa kabila shetu? ⁹ Vamonga gati ya yufwi, Vapalisi na Vamedi na Vaelamu na vamonga venikaya va Mesopotamia na Yudeya na Ponda na mkowa wa Asia, ¹⁰ na Fulugia na Pamfilia na Misili pamu na mwambu wa Libiya pabehi ya Kileni pamu na vahlenja vamonga kufuma Loma, ¹¹ Vayawudi na vandu yivalowokili mudini ya Vayawudi, vamonga va

Kileti na Vahalabu. Twavosi yufwi tukuvapikana pavadeta kwa kabila shetu milandu mikomi ya Chapanga.”¹² Vosi vayikanganika na kujuluvala kunu pavayidasha, “Ayi yiva na mana liki?”

¹³ Lakini vamonga vakavadanileyi pavadeta, “Vandu ava valovela difwayi!”

Kulandula kwa Petili

¹⁴ Petili awolukili pamu na vala lilongu na yumu, akandili kuvalandulila vandu kwa lishu likomi: “Valongu va Vayawudi na vosi yimwikala Yelusalemu, mupikanishi kwa finofu filongu fyangu.”¹⁵ Vandu ava valovela ng'odu ngimu yimuyihola, mbona yiva malavila saa ndatu hela?¹⁶ Nakaka milandu ayi yawombili Yoweli mbuyi wa Chapanga:

¹⁷ ‘Majuva vala va mwishu, Chapanga akudeta, dandivamwayili Mfuki wangu vandu vosi. Vasongolu na vahinja venu davatungi milandu yangu,

vafijana venu davaluluti umbuyi wa Chapanga, vavaha venu davaloti milotu.”¹⁸ Hata kwa vandumindumi vangu valumi na vadala, danivamwayili Mfuki wangu majuva vala, na veni davatungi milandu yangu.

¹⁹ Dagoli filangushilu kumbindi, na pasi pamlima danangushi filoja, dakuvi na mwasi na motu na lyosi tii,²⁰ Lijuva dalighalambuki lwisa, na mwesi dawubyuali kucha mwasi, paliveyi likali hela kufika lijuva lila likomi lya kwisa Bambu.

²¹ Apa, mundu yaluva kwa litawa lya Bambu dalowuliwi.’

22 “Vayisilaeli, mpikanishi filongu afi! Yesu wa Nasaleti aveli mundu yalangushiwili kwa yufwi na Chapanga kwa mihilu na nangushilu, ya kuyikang'anika na ndambu Chapanga wavalangushili gati yenu kwa kupitila mweni, kucha wula wumumanyili. 23 Yaveli milandu ya Chapanga mweni, yayilatili kala, Yesu atayiwi mumawoku venu, mumuwulaghi kwa kuvalekela vandu va wafu vamuvangilili mulupingika. 24 Lakini Chapanga amshukushili munjifwa, kamlekesha kugoboliwa munjifwa kwanongwa akotoo kuwopiwa na njifwa. 25 Dawudi awombili milandu yimwilatili mundu yula:

‘Ndamuwonili Bambu pawulongolu yangu chipindi chosi,
kava na nenga mwambu wangu wa mlilu dandikanyiki ha.

26 Ndima yangu yikusekilela,
kandi lulimi lulumbilila kwa cheleli,
na njimba yangu dayiikali yikushuvilila,

27 nongwa yuwi Chapanga dawuneki ng'odu nenga kumambi,
wala kumlekishela mng'alili waku awoli.

28 Kunangusha deha sha unofu,
yuwi dawumemeshi nenga cheleli pawuva pabehi na nenga.’

29 “Valongu vangu, ngudayila kuvawombela finofu milandu yimupatili mbuyi wetu mkomi Dawudi. Mweni asovili, vamsika na sembi yaki yiva pakaya yetu mbaka nalelu. 30 Dawudi aveli mbuyi wa Chapanga, yamanyili kucha Chapanga kamwilapila kucha yumu kufuma mulukolu lwaki dahali wutwa waki. 31 Dawudi awonili

kala milandu dagoli Chapanga kavawombela kushukuka kwa Kilistu Mkombola chipindi pade-tili: Vamleka ng'odu kumambi na mvili waki uwola ng'odu. ³² Chapanga amshukushili Yesu ayu munjifwa na yufwi twavosi ndi vatovilela va unakaka awu. ³³ Mweni pakweshiwili kala na kuvikiwa mwambu wa mlilu, Chapanga katugayila Mfuki Mng'alili ndi ujangi wa Tati, ponopa Yesu katuyitila kala ayu Mfuki Mng'alili. Achi chimuchiwona na kupikana ponopa. ³⁴ Mana Dawudi mweni, akwelili kumbindi ha, ila mweni adetili: 'Bambu amuwombilili Bambu wangu: Uyikali mwambu wangu wa mlilu, ³⁵ mbaka ndivagoli vachimdwama vaku vavi kucha chigoda cha kuvikila mawulu vaku.'

³⁶ "Vandu vosi va Isilaeli nakaka vakudayiliwa vamanyi kucha ayu Yesu yivamuvangililili mulupingika, Chapanga amugolili Bambu na Kilistu."

³⁷ Vandu pavapikanishili afi, fyavasomili mundima, vavadashili Petili na vala vandundami: "Valongu tugoli wuli wuli?" ³⁸ Petili kayangula, "Mupomeli sambu shenu na mubatishiwi kwa litawa lya Yesu Kilistu ili kila mundu awushiwi sambu na mupokeli Mfuki Mng'alili ndi fupu. ³⁹ Nongwa, ujangi waveli wa yumwi na vana venu, kwa vala vosi yivayikala kutali na kila mundu dakemiwi na Bambu wetu Chapanga."

⁴⁰ Avawombilili filongu fitangalili na kuvadedeka vandu pavawombela, "Mulowoki muchileli achi cha wafu." ⁴¹ Vandu vatangalili vajumilili filongu fyaki, vabatishiwa. Lijuva lila

vayongishekili vandu alufu ndatu mulipinga lila. ⁴² Ava vosi vayiwulili kwa vandundami na tuwilumba pamu muulongu, kulya pamu na kudadava.

Ngalilu ya yivamjumila Kilistu Mkombola

⁴³ Mihilu na miwujawuja fitangalili fyagoliki ili na vandundami mbaka kila mundu awonili lyova. ⁴⁴ Vala vajumilili vosi vaveli vayendilela kuva mahali pamu na findu fyawu fyaveli fya vosi. ⁴⁵ Vahemishili fitava na findu fyawu, pambeli vavaghanili mbiya kila mundu ndambu ya shida yaki. ⁴⁶ Majuva vosi vatanganikaya munyumba sha Chapanga. Lakini chipindi cha kulya, vatanganikaya munyumba shawu na valili filivi fyawu kwa cheleli na kushisha ndima. ⁴⁷ Vamujumili Chapanga, vatamiwili na vandu vosi. Kila lijuva Bambu avayongishili mulipinga lyawu vandu yivavelili vakulowuliwa.

3

Petili na Yohani vakumlowola chikwavakwava

¹ Lijuva limu, saa tisa pamusi, Petili na Yohani vaveli vakuyenda kunyumba ya Chapanga, chipindi cha kudadava. ² Kwaveli na mundu yaveli chikwavakwava kufumila kuwoneka. Topi vandu vaveli vakumpapa majuva vosi mbaka pamulyangu wa nyumba ya Chapanga wuvawukema, “Mlyangu wa Nyanyi” ili avaluvi vala yivayingila munyumba ya Chapanga. ³ Pavawonili Petili na Yohani pavayingila munyumba ya Chapanga, mweni avaluvili

vamupi chindu. ⁴ Petili kamulola ngimu wamulolili Yohani pambeli Petili kamuwombela “Tuloli!” ⁵ Mweni kavaghalambukila pashuvilila kupata chindu kwa veni. ⁶ Pambeli Petili kamuwombela, “Nahela mbiya wala chumang'andu, lakini chila chimelili nachu dangugayili. Kwa litawa Iya Yesu Kilistu wa Nasaleti, woloki yendiyendi!” ⁷ Pambeli, kamukamula liwoku Iya mlilu, pamtanga kumtandamula bahala pala mawulu na matendi vaki vaveli na liwovi. ⁸ Kajumba, kawoloka kwa mawulu vaki kakanda kuyenda yenda. Pambeli kayingila munyumba ya Chapanga, pamu na veni payendayenda na kujumbanga kunu pamjuma Chapanga. ⁹ Vandu vosi vaveli pala pavamuwonili payendayenda na kumjuma Chapanga, ¹⁰ vandu vamumanyili kucha yula ndi yayikalagha na kuluva pala pamlyangu wuvawukema “Mlyangu wa Nyanyi” wa nyumba ya Chapanga, veni vajinga nendu hata vakamanyeyi ha chindu liki chingolili nawula.

Himulilu ya Petili

¹¹ Yula mundu aveli akali hela kavakamulila Petili na Yohani. Vandu vosi, pavajingweyi nendu, vakandili kutuvila muudamwa wuvawukema “Mdamwa wa Solumoni.” ¹² Topi, Petili pavawonili vandu vala vakujuluvula kavawombela, “Vayisilaeli, wuli mukuyikang'anika filongu afi? Wuli mukutufulutulila mesu kucha kwa liwovi lyetu awu uwesu wa yufwi wumugola mundu ayu ayendiyendi?” ¹³ Chapanga wa Ibulahimu na wa Isaka na wa Yakobi pamu na wa vagogolu vetu na mweni Chapanga

yamjuma Yesu ndumindumi waki. Mumka-
mula awulayiwi, yumwi mwamlemili hata yin-
gaveli Pilatu angamlekishelili ghavi pekesu.
¹⁴ Avelili Mng'alili na goleki lakini yumwi mwa-
mulemili, mumudayila mundu yula yawulagha
vandu alekisheliwi. ¹⁵ Mwamuwulayili yula
yaveli chikandilu cha unofu, lakini Chapanga
amshukushili munjifwa. Yufwi vatovilela wa afi.
¹⁶ Mukumuwona mundu ayu yimummanyili kali-
jumila litawa lya Yesu lingola ghavi na liwovi,
litawa lya Yesu nakujumila kwaki kumgola anani
nakaka, ngimu vosi yimumuwona.

¹⁷ “Hinapawu valongu vangu, manya kucha
yumwi na vakomi venu mungolela Yesu chin-
dochi pangajila mwaveni kumanya kucha muku-
gola chindu liki. ¹⁸ Chapanga agolili fila fya
wombili kwa vambuyi vosi, yaveli Kilistu Mkom-
bola dagobuliwi, ponopa ndi kagola chawombili.
¹⁹ Mupomeli sambi shenu mumuwuyili Cha-
panga, chipindi dachiyisi mweni davawushili
sambi shenu, ²⁰ Mgoli nahawu ili Bambu avapi
chipindi cha kutayiwa munda kandi davayegheli
yula Kilistu Mkombola amshawulili mweni, ayu
ndi Yesu. ²¹ Mweni asighali aku kumbindi
mbaka payisa chipindi cha kukombola uswanu
findu fyosi, ngimu Chapanga wadetili kupitila
vambuyi vaki vang'alili vatangalili va dahili.
²² Nongwa Musa adetili, ‘Bambu Chapanga
wenu davayegheli mbuyi kucha nenga mumlima
wenu. Na yumwi damumpikanishi findu fyosi
fyavawombela. ²³ Mundu yoyosi yampikanisha
ng'odu mbuyi ayu datapuliwi kutali na vandu

va Chapanga na kuwulayiwa.’ ²⁴ Vambuyi vosi, kukandila Samweli na vala vayisili mumbeli, valandulili milandu yigoleka mumajuva ava. ²⁵ Ujangi wa Chapanga wadetili kupitila vambuyi vaki kwanongwa ya yumwi. Wuwula wula mukuva pamu mulilaghanu Chapanga lyagolili na vagogolu venu ndi kwanongwa ya yumwi, chipindi Chapanga amuwombilili Ibulahimu, ‘Kwa njila ya fileli fyaku vandu va mlima davane-miliwi.’ ²⁶ Topi, Chapanga amshukushili ndumin-dumi waki kwanongwa ya yumwi, amulayishili avanemeli usangi kwa kumgola kila mundu aghalambuki asileki njila shaki sha wafu.”

4

Chitemela cha Vayawudi

¹ Petili na Yohani pavaveghi vakali vakuvalandulila vandu yivayisili vatambika na vakomi va machonda va nyumba ya Chapanga pamu na Masadukayu. ² Vandu ava vakalalili munu kwanongwa vandundami ava vavelili vakuvalandula milandu ya kushukuka kwa Yesu, ayi dayilangushi nakaka kucha vandu vasovili davashukuki. ³ Topi, vavakamula nongwa yaveli mbungamihi vavavikili muchijaka mbaka chilawu yaki. ⁴ Lakini vandu vatangalili yivapikanishili unjangila wula vawujumila na vavelili valulumi alufu muhanu.

⁵ Chilawu yaki, vakomi va Vayawudi, vagogolu na vawula va Malawu va Chapanga vamupili Musa vayikungili pamu aku Yelusalemu.

⁶ Vatanganikili pamu na Anasi mtambika

mkomi na Kayafa na Yohani na Alekisanda na vamonga vavelili va lukolu lwa Mtambika mkomi. ⁷ Pavavawolushili Petili na Yohani pawulongolu yawu, vavadashili, “Yumwi mugola chindu achi kwa liwovi liki awu kwa litawa lya ghani?”

⁸ Pala, Petili, aveli kamema Mfuki Mng'alili, kavawombela “Vakomi va vandu na vagogolu!

⁹ Mani payiva mukutudasha chila chilongu cha nyanyi chagoliwili yula mundu yavelili chik-wavakwava na ndambu yalowuliwili, ¹⁰ yumwi na vandu vosi va Isilaeli mumanyi lelu mundu ayu awolukili uswanu nakaka kwa litawa lya Yesu Kilistu wa Nasaleti, mweni mumu-vangilila mulupingika, Chapanga kamushukusha munjifwa. ¹¹ Ayu ndi mweni chilongu cha nyanyi chadetili:

‘Ligonguveli mulilemili yumwi vajengi, ponopa liva ligonguweli likomi lya kujengela kwa yosi.’ ¹² Ulowola datuupati kwa mundu wingi ha, kwanongwa mlima wosi Kwa hela litawa lingi Chapanga lyatugay-ilili likuwesha kutulowola.”

¹³ Vakomi va chitemela, vakamanyeyi kucha Petili na Yohani vaveli vandu vangajila kuyenda kushuli na vaveli vandu vasihisihili hela, vayikan-ganikili ndambu ya nyangulilu yawu ya uh-wadali. Vamanyili kucha vaveli pamu na Yesu.

¹⁴ Lakini pavamuwonili yula mundu yivam-lowulili Petili na Yohani vawoloka pamu na veni, vaweshili kudeta chindu ha. ¹⁵ Vavalayishili va-fumi panji ya chitemela, ili vakomi va chitemela vawombani kwa chifisu. ¹⁶ Vakomi va chitemela

vayidashili, “Tugoli wuli na vandu ava? Vandu vosi vayikala Yelusalemu vamanya muhilu awu wugolikili, yufwi tuweshi ng'odu kulema milandu ayi. ¹⁷ Lakini kugola milandu ayi yikotoo kukwila nesu kwa vandu, tuvakapushi vakotoo kulandula kwa mundu yoyosi litawa lya Yesu.”

¹⁸ Pambeli vavakema kandi munyumba, vavalayisha vakotoo kudeta na kuwula kwa litawa lya Yesu. ¹⁹ Lakini Petili na Yohani vavayangula, “Mulamuli mwaveni choti chinofu tuvajumili yumwi awu Chapanga. ²⁰ Kwanongwa yufwi tuweshi ng'odu kuleka kudeta findu fila tufiwonili na kufipikanisha.” ²¹ Vavaha va chitemela vavalakalila nendu, pambeli vavalekishela. Valemwa kuvapa asabu kwanongwa vandu vosi vaveli vakumjuma Chapanga kwanongwa ya chilongu achi. ²² Ayu mundu yagoliwili mihilu ya kulowuliwa aveli na myaka yasidili milongu mchechi.

Vamujumilili Chapanga vakudadava

²³ Petili na Yohani pavavalekili vawuya kwa vayawu, vavahimulila fila fivawombili vatambika vakomi na vagogolu. ²⁴ Veni pavapikanishili filongu afi vajova pamu pavadadava kwa ndima yimu kwa Chapanga pavadeta, “Bambu, yuwi ugolili kumbindi na mlima, bahali na fyosi fivelili, ²⁵ udetili kwa liwovi lya Mfuki Mng'alili mumlomu wa ndumindumi waku, mgogolu wetu Dawudi:

Wuli vandu va mlima wosi vakwikalalila?
Mbona vandu vagola milandu ya hela?

²⁶ Vatavala va mlima vayitanda kala,

na vatavala vatanganikili pamu,
kumlema Bambu mkombola yashauliwili.

²⁷ Nakaka, Helodi na Ponsiu Pilatu na vandu va Isilaeli na vandu vangajila kuva Vayawudi vatanganikili mumbwani kumulimba Yesu ndumindumi Mng'alili amushaghili mafuta ghavi mkombola. ²⁸ Vagolili milandu yila wiyilatili kala dayigoleki kandi kwa uwesu na Udayilu waku. ²⁹ Deku, Bambu, uloli ndambu yivatukapusha ututangi vandumindumi vaku tulanduli chilongu chaku kwa chiganu. ³⁰ Woloshi liwoku lyaku ulowoli vandu tugoli filangushilu na filoja kwa litawa lya Yesu ndumindumi waku yang'alili.”

³¹ Pavamalili kudadava, pahala pala pavavelili vatanganikila patikanyika, vosi vaveli vamema Mfuki Mng'alili. Vosi vayendelela kutyanga pavalandula filongu fya Chapanga ngajila lyogha.

Vayikalili kucha valongu

³² Vosi yivamjumilili Chapanga vayiwonili vava moyu wumu na hoshu silinganili. Kwahela mundu yavelili na chindu achivikili chivi chaki weka, vavaghanili fila fivakamulili. ³³ Vandundami vatovilelili kwa liwovi likomi kushukuka kwa Bambu Yesu na Chapanga avapili usangi utangalili. ³⁴ Kwahela mundu yapotili chindu, vamu yivaveli na fitava na nyumba shawu vahemesha vayegha mbiya sivapatili, ³⁵ mbiya asi shosi vavapili vandundami, vamgayilili kila mundu ndambu ya Udayilu waki.

³⁶ Kwavelili Mlawi yumu, muwoneka wa Kupilu, litawa lyaki Yosefu, vandundami vaveli vakumukema Banabasi, mana yaki, “Mundu wa kuvakola mawoku vandu.” ³⁷ Mweni wuwu aveli na chitava chaki pambeli kahemesha kandi katola mbiya sila, kavagayila vandundami.

5

Udesi wa Ananiasi na Safila

¹ Mundu yumu vamkemaya Ananiasi na mdala mundu Safila wuwula wula vahemishili chitava chawu. ² Lakini Ananiasi afisili mbiya simonga sivapatili na mdamundu amanyili. Mbiya sisighalili avagayilili vandundami. ³ Pambeli Petili kamudasha, “Ananiasi, kumleka Lijangavandu ayingili mumoyu waku kumujanga Mfuki Mng'alili kufisa mbiya simonga siupatili muchitava chila? ⁴ Pawuvelili ukali kuhemesha chitava chaveli chaku, pambeli pawuhemishili, mbiya sila shaveli sikali shaku. Wuli kandi kugola findu kucha afi? Kumjanga mundu ha, kumujanga Chapanga!” ⁵ Ananiasi papikanishili naha kawa pasi, kasova. Vandu vosi yivapikanishili milandu ayi vatilili nendu. ⁶ Vafijana vayisa, vagubika chikongu chaki, vachifumisha panji, vachisika.

⁷ Kucha masaa matatu pavapitili, mdala mundu ngajila kumanya chimfumbukili bambu mundu, kayingila mugati. ⁸ Petili amdashili, “Unongeli! Asi nakaka mbiya simupatili pamuhemishili chitava?” Mweni kamyangula, “Yina, sisi.”

⁹ Pambeli Petili kamuwombela, “Kwaliki muyijanga kumuyesha Mfuki wa Bambu? Pikani!

Vala vandu vayendili kumusika bambu waku, ponopa vava pamlyangu na davakutoli na yuwi wuwu.” ¹⁰ Tepu Safila kawila pamawulu va Petili, kasova. Vafijana vala pavayingilili vamuwona kasova kala, vamufumisha panji, vamsika pabehi na bambu mundu. ¹¹ Chipwembwi chikomi chivakamula vandu vosi yivajumilili na vandu vala vosi yivapikanishili milandu ayi.

Vandundami vakugola mihilu na miwujawuja

¹² Vandundami vagolili mihilu na miwujawuja yitangalili kwa vandu. Vajumilili vaveli vakutang'anikila pamu muudamwa wa Solumoni. ¹³ Mundu yangajila kujumila atilili kuva pamu na veni. Hata naha, vandu vamonga vangajila kuvajumila vavajuma. ¹⁴ Vandu vatangalili vamjumilili Bambu, valumi na vadala vayongishekili mulipinga lyau. ¹⁵ Vandu vavelili vakuyegha vatami mudeha vavawonjesha mufiwonjelu na mitefu ili pakapita livafiki lisisi lya Petili pambeli vanani. ¹⁶ Vandu vatangalili vafumili mbwani shiveli pabehi ya Yelusalemu, yivavayeghili vatami vawu na vala yivaveli na finyamkela, vosi valowuliwa.

Vandundami vakugobuliwa

¹⁷ Pambeli, Mtambika Mkomi na vala vaveli lighanja muchipinga cha Masadukayu va pala, vavawonela weyi vandundami. ¹⁸ Vavakamula vandundami, vavataya muchijaka. ¹⁹ Lakini pamihi makungu wa Bambu kavafuwulila milyangu ya chijaka, kavafumisha panji, kavawombela, ²⁰ “Muyendi mukawoloki munyumba ya Chapanga, mkavawombeli vandu

filongu fyosi fya unofu awu.” ²¹ Vandundami vavayitikila, malavila puti vayingila munyumba ya Chapanga, vakandili kuwula.

Mtambika mkomi na vavaha va Isilaeli vago-lili chitemela, pambeli vavalayishila vandu vakavayeghi vala vandumindumi kufuma kuchijaka. ²² Lakini vala vandumindumi pavafikili kula vavawona ha mula muchijaka. Vawuya kuchitemela kuvawombela, ²³ “Tuwona chijaka chitatiwa milyangu yosi na machonda vakulolela milyangu. Lakini patufuwulili mugati tumuwona mundu ha!” ²⁴ Mkomi wa machonda munyumba ya Chapanga na vatambika vakomi pavapikanishili milandu ayi vapatili lyogha. Vamanyili ng'odu chivafumbukili vandundami. ²⁵ Pambeli mundu yumu ayisili, kuvawombela, “Mpikani! vala vandu muvatatilili muchijaka, ponopa vakuwula vandu munyumba ya Chapanga.” ²⁶ Mkomi wa machonda wa nyumba ya kudadavila pamu na vandu vaki vayendili munyumba ya Chapanga, kavayegha kuchitemela. Lakini vavakamulili kwa liwovi ha, nongwa vakavatileyi vandu vangavagumili migonguveli veni.

²⁷ Pavavayeghili, vavawolocha pawulongolu ya chitemela. Mtambika mkomi avadashili, ²⁸ “Twavakanishili nendu kuwula kwa litawa lya mundu ayu, ponopa mukwisha mawuli venu Yelusalemu yosi na mukuyilata kutugayila nongwa ya mwasi wa mundu ayu.”

²⁹ Petili, pamu na vala vandundami vamonga, vayangula, “Yikutulata tumjumili Chapanga weka, lakini mundu tukumjumila ng'odu.

³⁰ Yumwi mwamuwulayili Yesu kwa kumu-
vangilila mulupingika lakini Chapanga wa va-
gogolu venu amshukushili. ³¹ Chapanga am-
gayilili fwasi ya wutwa kumbindi, kamvika
mwambu waki wa mlilu, kava mutwa na
Mlowola, kuvagola vandu va Isilaeli vasileki
sambi shawu na vapomeliwi. ³² Yufwi ndi
vatovilela va filongu afi. Chapanga avagayilili
Mfuki Mng'alili ghavi mtovilela kwa vala yi-
vamjumilili.”

³³ Vanjagila vosi va chila chitemela pavapikan-
ishili afi, maya sivakwila, valamula kuvawu-
lagha. ³⁴ Lakini Mfwalisayu yumu vamukemeyi
Gamalieli mweni avelili muwula wa Malawu
va Chapanga vamupili Musa aveli na luhunja
nendu kupita vandu vosi, kawoloka pawulon-
golu ya chitemela chila, kavawombela vala
vandundami vavafumishi panji kwa chipindi
chidokwa. ³⁵ Pambeli kavawombela vala van-
jagila va chitemela, “Vaisilaeli vayangu, mui-
vavali na chindu achi chimudayila kuvagolela
vandu ava! ³⁶ Dahili padokwa, afumbukili
mundu yumu litawa lyaki Teuda, ayidumbeyi
kucha mweni mundu yajumiliwi na vandu
mya mchechi naha, vamukovekelili. Lakini
vamuwulaghili, pambeli chipinga chaki chosi
chimwaaluka pambeli chisova. ³⁷ Pambeli kandi,
chipindi chila cha kuvalangiwa vandu, afum-
bukili Yuda wa Galilaya. Na mweni avakweyili
vandu vamukovekela, lakini wuwu kamuwulay-
ili na vandu vaki vayangalukili. ³⁸ Hinapawu
nenga wuwu nguvawombela, muvaleki vandu
ava mukotoo kuvagola chindu! Mana payiva

milandu ayi ya vandu hela, dayiyamili yeni.
³⁹ Lakini payiva milandu kufuma kwa Chapanga, damuwesi ng'odu kulimbana na veni, damuvi mukulimbana na Chapanga.”

Topi, vamujumila. ⁴⁰ Vavakemili vala vandundami, vavadamula ndomondou na kuvakanisha vakotoo kuwula kandi kwa litawa Iya Yesu, pambeli vavaleka vayendi. ⁴¹ Vandundami vafumili panji ya chitemela kunu vamema cheleli, kwanongwa vaveli vataywa musoni kwa litawa Iya Yesu. ⁴² Majuva vosi vayendilela kuwula na kulandula Chilongu cha Nyanyi cha Yesu munyumba sha Chapanga na mukaya sha vandu kucha Yesu ndi Kilistu yashauliwili.

6

Vatangi saba

¹ Pambeli, vanachuli pavayongishekeyi, kwaveli na shoshu na ng'ong'u gati ya vangutungu na vala yivaywangeyi Chibulaniya. Vala Vahelinisti yivaywangeyi Chigiliki vakang'ong'utekileyi kucha vangalimlyangu vawu vakuvavasuwa kuvagayila fivayilata fya majuva vosi. ² Topi, vala vandundami lilongu na vavili vavakemili vanachuli vosi, vadeta, “Nyanyi ha kwa yufwi tuleki kuchilandula chilongu cha Chapanga na kukimbanikila uvaghi wa filivi. ³ Ponopa, valongu vangu, muvashawula vandu saba kwa yumwi yivavelili nyanyi, vamemili Mfuki na yivaveli na luhunja na yufwi datuvapikanisheyi veni. ⁴ Yufwi, chipindi chosi datukimbanikili kudadava

na chichuku cha kulandula Chilongu cha Chapanga.”

⁵ Chindochi chivanowesha vandu vosi. Vavashawula Stefwni, mundu yavelili na ujumilwa mkomi na kumema Mfuki Mng'alili. Kandi vavashawulili Filipu na Pulokolu na Nikanoli na Timona na Pamena pamu na Nikolayi wa Antiyokiya yavelili chipindi chimu aghalambukilili mudini ya Chiyawudi.

⁶ Vavavika pawulongolu ya vandundami, vadadava na kuvavikila mawoku.

⁷ Chilongu cha Chapanga chayongishekili nendu na vanachuli aku Yelusalemu vayongishekili kalopu na lipinga likomi lya vatambika vamjumilili Yesu.

Stefwni vakumutaya muchijaka

⁸ Chapanga amusangilili Stefwni usangi ngenju, kamugayila liwovi likomi aveli akugola mihilu na miwujawuja kwa vandu.

⁹ Lakini vandu vamonga vayisili ili valimbani na Stefwni. Vamu va vandu ava vaveli va nyumba ya kudadavila yivayikemaya, “Nyumba ya kudadavila ya vandu yivavelili pekesu.” Vandova vafumili mlima wa Kileni na Alekisandilia na vamonga vafumili Kilikiya na mkowa wa Asia.

¹⁰ Lakini vaweshili ha kumulimba kwanongwa ya luhunja lwaki na kwanongwa ya yula Mfuki yamulongushili chipindi padeteyi. ¹¹ Topi, vavapili nganyanga vandu vamonga vadeti, “Vamupikanisha Stefwni padeta filongu fya kumjowola Musa na kumjowola Chapanga.” ¹² Kwa chilongu achi vavajongishela vandu, vagogolu na vawula

va Malawu va Chapanga vamupili Musa. Topi, vamwisila Stefwani, vamukamula na kumuyegha kuchitemela chikomi. ¹³ Vavayeghili kuchitemela vatovilela va udesi veni vawombili, “Mundu ayu akuleka ha kupajowola mahali pang'alili na Malawu va Chapanga vamupili Musa. ¹⁴ Kwa nongwa twamupikanishili kala padeta kucha ayu Yesu wa Nasaleti dayanangi nendu nyumba ya kudadavila na kughalambula Malawu va Chapanga vamupili Musa vatuyangili kwa Musa.” ¹⁵ Vandu vosi yivavelili mula muchitemela vamuwengulila mesu Stefwani, vamuwona wushu waki wuva kucha wa makungu.

7

Kulandula kwa Stefwani

¹ Topi, mtambika mkomi amudashili, “Wuli, milandu ayi yiva nakaka?”

² Stefwani amuyangulili, “Valongu vangu na vatati, mumbikanishi! Chapanga wa ukomi amubwitikili mgogolu wetu Ibulahimu paghaveyi kula Mesopotamia akali hela kuyenda kuyikala kula Halani. ³ Chapanga amuwombilili, ‘Wuki mumlima waku, valeki vandu vaku, uyendi mlima danikulangushi!’ ⁴ Ibulahimu ahamili mlima wa Kalidayu, kayenda kuyikala Halani. Pambeli tati wa Ibulahimu pasovili, Chapanga amuwushili Halani kayisa kuyikala mlima awu wumuyikala ponopa. ⁵ Chapanga amugayilili ng'odu hata chipandi chidokwa cha uganga chivi chaki kucha mbala yaki mumlima awu, hata naha vamujangili kumupa mlima

wula wuvi waki na vana vaki, chipindi achi aveli akali na mwana ha. ⁶ Chapanga amuwombilili naha, ‘Chileli chaku dawuchiyeghi kumlima wa wutwa va vandu vengi, aku davavagoli vavanda na kuvagolela milandu ya wafu kwa chipindi cha myaka mya mchechi. ⁷ Lakini nenga dandivahighi vandu ava yivavagola vavanda. Pambeli chileli chaku dachiyisi mulima wula kumjuma Chapanga bahapa.’ ⁸ Chapanga kagola lilaghanu na mweni, topi, kamwingisha jandu ngimu chilangushilu chaki. Pambeli Ibulahimu amudumulili jandu mwana mundu Isaka pavapitili majuva nani kufuma awoneki. Isaka wuwula wula kamugolela Yakobi. Na mweni Yakobi kavagolela wuwula wula vala vanamundu lilongu na vavili veni vaveli vambuyi vetu.

⁹ “Vana va Yakobi vamuwonela weyi Yosefu, vamuhemesha Misili ghavi mvanda. Lakini Chapanga aveli pamu na mweni, ¹⁰ kamulowosha mungondu shaki shosi. Chapanga amugayilili fupu na luhunja pawulongolu ya Fwalawu, mutwa wa Misili, mweni amuvikili ghavi mkomi wa mlima wa Misili na munyumba yaki ya wutwa. ¹¹ Pambeli kwafumbukili njala ngomi mlima wosi wa Misili na Kanaani, yiyegha madaba makomi. Vagogolu vetu vaveli vahela chilivi chochosi. ¹² Yakobi papikanishili filongu fila kucha aku Misili kwaveli na filivi, avalayishili vana vaki, ndi vagogolu vetu, vayendi Misili kwa mwanja wa kwaa. ¹³ Mwanja awu wa pili, Yosefu kayilangusha kwa valongu vaki na Fwalawu kavamanya valongu va Yosefu. ¹⁴ Yosefu alay-

ishili lulayi layi kwa tati mundu Yakobi na valongu vosi, tolitoli ya vandu yaveli milongu saba na muhanu, vayisi Misili. ¹⁵ Topi Yakobi ayendili Misili, kula mweni na vanamundu vosi vasovili. ¹⁶ Fikongu fyawu vafiyeghili mbaka Shekemu, vafisika musembi yahemilili Ibulahimu wa kabila lya Amoli kwa mbiya siutunga.

¹⁷ “Chipindi pachifikili Chapanga agoli chila chamjangili Ibulahimu na tolitoli ya vandu kula Misili yayongishekili kala na kuva ngomi munu. ¹⁸ Pambeli mutwa yumu yavelili kamumanya ng'odu Yosefu akandili kutavala aku Misili. ¹⁹ Awugolilili vandu va mlima wetu umakuluhi, avagolilili findu fya wafu vagogolu vetu kwa kuvang'ang'anika vavaviki panji fyali fyawu fisovi. ²⁰ Musa awonikili chipindechi. Avelili mwana yamunowishili Chapanga. Aleliwili pakaya kwa chipindi cha myesi mitatu, ²¹ na pafumishiwili panji awulaghiwi, kamwali wa Fwalawu amutolili, kamulela kucha mwana mundu. ²² Musa awuliwili findu fyosi fya luhunja lwa Vamisili kava mundu yaveli na liwovi kwa filongu na kwa figoli.

²³ “Pafikishili myaka milongu muchechi alamulili kuvatyangila valongu vaki Vayisilaeli. ²⁴ Aku amuwonili yumu wa vala vakumgolela fya wafu na Vamisili, kayenda kumukombola kandi kumuhombela lugotu kwa kumuwalagha yula Mumisili. ²⁵ Akacheyi Vayisilaeli vayaki vangamanyili kucha Chapanga angamutumili mweni avalowoli, lakini vamanyili nawula ha. ²⁶ Chilawu yaki, avawonili Vayisilaeli vavili vak-

wiminya ayeshili kuvajovesha padeta, ‘Yumwi muva ulongu nongwa liki, mukuyigolela wafu mwaveni kwa mwaveni?’ ²⁷ Yula yaghaveyi akumutova muyaki kamusukumula Musa pambali padeta: ‘Ndi yakuvikili yuwi kuva chilon-gosi na muhigha wetu?’ ²⁸ Wuli, ukudayila kung’ulaya kucha wumu-wulaghili Mumisili yula lichu?’ ²⁹ Musa papikanishili filongu fila, atuvili kayenda kuyikala mumlima wa Midiani aku apatili vana valumi vavili.

³⁰ “Myaka milongu mchechi payifikili, makungu wa Bambu amufumbukili Musa kuchivala chivelili chikuyaka motu kucheja pabehi na chidunda cha Sinai. ³¹ Musa kajinga munu kuwona chindu achi, kaselela pabehi ili ashungulili unofu, lakini apikanishili lishu lya Bambu: ³² ‘Nenga Chapanga wa vambuyi vaku, Chapanga wa Ibulahimu wa Isaka wa Yakobi!’ Musa kabagama kwa lyogha na kayesha kandi ha kulembesha munu. ³³ Bambu kamuwombela, ‘Wopoli mikobasi yaku kwanongwa pawuwolukili apa ndi mahali pang’alili. ³⁴ Nakaka ndifiwona findu fya wafu fivagolili vandu vangu kula Misili. Mbikanisha chivembu chawu, nenga nyisa kuvakombola. Ponopa, dandikuyeghi Misili.’

³⁵ “Ayu Musa ndi yula vandu va Isilaeli vamulemili pavadeteyi, ‘ghani yakuvikili yuwi kuva mlongosha na muhighi wetu?’ Kwa deha ya yula makungu yamufumbukilili kuchivala chikayakeyi motu, Chapanga kamulayisha ayu Musa ghavi mkomi na mukombola. ³⁶ Mweni

avalongushili vala vandu kufuma Misili kwa kugola mihilu na miwujawuja mulima wa Misili, kubahali ya Shamu na kucheja, chipindi cha myaka milongu mchechi. ³⁷ Musa mweni avawombilili Vayisilaeli, ‘Chapanga davashawulili mbuyi kucha nenga gati ya valongu venu vamonga.’ ³⁸ Vayisilaeli pavayikungashili kucheja, Musa avelili kula kucha munjagila pamu na vagogolu vetu na yula makungu aywangili nayu kuchidunda cha Sinai. Mweni yayangili filongu fitugayila unofu atugayili yufwi.

³⁹ “Lakini yuyu, vagogolu vetu valemili kumupikanisha, vamusukumulila pambali, vakadayileyi kuwuya Misili. ⁴⁰ Vamuwombilili Haluni, ‘Tugoleli vamulungu, vatulongoshi njila. Tumanya ng’odu fimupatili ayu Musa yatulongushili kufuma Misili.’ ⁴¹ Vagola ling’omung’omu lya ngwada wa senga na kuchitambikila. Vachigolela lihungu chindu chivelili vagola kwa mawoku vawu veni. ⁴² Lakini Chapanga awukili pagati yawu, avalekili vajumi ndondwa sha kumbindi, kucha vayandikili muchitabu cha vambuyi va Chapanga,

‘Yumwi vandu va Isilaeli!

Nenga ha mungayilili fupu na tambiku

kwa myaka milongu mchechi kula kucheja!

⁴³ Yumwi mwapapili libudi lya chapanga Moleki, na ndondwa ya kuwumba ya chapanga wenu Lefani.

Ming’omung’omu yimuwumbili yeni mukuva-juma.

Kwanongwa ayi, dandivayeyi mateka kutali kupita Babiloni!’

⁴⁴ “Kula kucheja vagogolu vetu vavelili na lila Libudi lya utovileli kucha Chapanga amulayishili Musa aligoli, ndambu yiyila yamulangushili Chapanga. ⁴⁵ Pambeli valipokela lila Libudi lya Chapanga kufuma kwa vambuyi vawu. Valeli vetu chipindi cha Yoshua, pavawutolili mlima wula kufuma kwa vandu avawushili Chapanga ngimu yiva fikili. Pala vayikalili mbaka chipindi cha wutwa wa Dawudi. ⁴⁶ Dawudi atamwili na Chapanga, Dawudi amuluvili Chapanga amujengeli pakwikala mweni avelili Chapanga wa Yakobi. ⁴⁷ Lakini Solumoni ndi yamujengilili Chapanga nyumba.

⁴⁸ “Hata naha, Chapanga Mkomi akwikalagha ha munyumba shivajengili vandu, kucha mbuyi adetili.

⁴⁹ ‘Bambu kadeta, Kumbindi chigoda changu cha wutwa na mlima chigoda changu cha kuvikila mawulu. Nyumba ya wuli wuli damuweshi kujengela na koti dambumulileyi?

⁵⁰ Nenga ndi yigolili findu fyosi afi ng'odu?’ ”

⁵¹ Pambeli Stefwani awombili, “Yumwi muveli na lukilu lukomi! Mundima na majeji venu mukupikanisha ng'odu unjagila wa Chapanga! Yumwi kucha vagogolu venu. Majuva vosi mkumulimba Mfuki Mng'alili. ⁵² Kwaveli mbuyi yoyosi yangajila kuteshiwa na vagogolu vawu? Vavawulayili ava avatumili Chapanga kulandula kwisa kwa yula goleki. Hinapawu, yumwi mumushengeta, mumuwulaya. ⁵³ Yumwi

muvapokela Malawu va Chapanga atuyeyilili makungu, lakini muvajumila ng'odu.”

Kusova kwa Stefwani

⁵⁴ Vala vagogolu va chitemela pavapikanishili afi, vakalalili nendu, vakelichula minu kwa maya. ⁵⁵ Lakini Stefwani aveli kamema Mfuki Mng'alili, kalola kumbindi, kawona ukomi wa Chapanga na Yesu kawoloka mwambu wa mlilu wa Chapanga. ⁵⁶ Kadeta, “Mloli! Nguwona kumbindi kufuwuliwa na Mwana wa Mundu kawoloka mwambu wa mlilu wa Chapanga.”

⁵⁷ Pala, vandu vosi vavelili muchitemela chila, vawuteyi na kudika majezi vawu kwa mawoku vawu. Pambeli vamujumbila pamu vosi. ⁵⁸ Vamsukumulila panji ya mbwani, vamu-tova kwa miganga. Vala vavikili mikoti yawu kwa utovilela kwa kijana yumu litawa lyaki Sauli. ⁵⁹ Pavaveli vakumtovanga kwa miganga Stefwani kayendelela kudadava naha, “Bambu Yesu, pokeli ufuki wangu!” ⁶⁰ Katundama, kalila kwa kulandula, “Bambu, ukotoo kuvavalangila sambi ayi.” Pamalilili kudeta naha, kasova.

8

¹ Sauli mweni awonili chindu achi cha ku-muwulagha Stefwani chaveli chinofu.

Sauli akuvagobola vajumilili

Majuva ava lipinga lya vandu yivamjumilili Kilistu lya Yelusalemu lyakandili kugoboliwa nendu. Yivajumilili vosi vatuvila kufijiji fya

Yudeya na Samaliya ila vasiyalili vala vandundami hela. ² Vandu vasangi vamusikili Stefwani na kumugolela chivembu chikomi.

³ Chipindi chichila chila, Sauli ayeshili kuvagobola lipinga lya vandu yivamjumilili Kilistu. Kayenda kaya mbaka kaya pakavafumisha panji vajumilili, valumi na vadala, kavataya muchijaka.

Chilongu cha nyanyi chikulanduliwa Samaliya

⁴ Vamjumilili Chapanga kula kosi kwevatuvilili vayendili kulandula chilongu cha nyanyi. ⁵ Filipu ayingilili mbwani ya Samaliya na kumulandula Kilistu Mkombola kwa venikaya va pala. ⁶ Vandu vayasili kupikanisha unofu wa unjagila wula wa Filipu na kulola mihilu yila yagolagha. ⁷ Mana finyamkela fivafuma vandu vatangalili pavawuta kwa lishu likomi nawu vandu vatangalili vaveli vapombalili na vandevindevi valowukili. ⁸ Kwaveli na cheleli ngomi mumbwani yila.

⁹ Topi, kwavelili mundu yumu vamukemaya Simoni, mweni aveli kagola kala uhavi waki mumbwani yila kwa chipindi chila, vandu va Samaliya vajingili, adetili kucha mweni mundu mkomi. ¹⁰ Vandu vosi, vadokwa na vakomi, vamupikinishili finofu vakadeteyi, “Simoni kana liwovi lya Chapanga vakemili ‘Liwovi Likomi.’ ” ¹¹ Vandu vatangalili vampikanishili wula vavelili vajingwa kwa uhavi waki kwa chipindi chitali. ¹² Lakini pavawujumilili unjagila wa Filipu wa chilongu cha nyanyi cha wutwa wa kumbindi kwa Chapanga na litawa lya Yesu Kilistu,

vabatishilwi valumi na vadala. ¹³ Simoni nayu kajumila, pambeli pabatishiwi aveli akuyenda pamu na Filipu, ayikang'anikili nendu mihilu na miwujawuja yiveli yikugoleka.

¹⁴ Vala vandundami vavelili kula Yelusalemu pavapikanishili kucha venikaya va Samaliya veni vapokela chilongu cha Chapanga, vavayegha aku Petili na Yohani. ¹⁵ Veni pavayisili, vavadadavila vandu va Chapanga vamuyangi Mfuki Mng'alili. ¹⁶ Kwanongwa kwaveli kwahela hata muyawu yumu yasunukiwili na Mfuki Mng'alili, ila vabatishwa hela kwa litawa lyaki Bambu Yesu. ¹⁷ Petili na Yohani vavavikila mawoku, vamupokela Mfuki Mng'alili.

¹⁸ Simoni pakawonili vandu vapokela Mfuki Mng'alili kwa kuvikilwa mawoku na vandundami, adayilili kuvagayila mbiya Petili na Yohani, kandi kadeta, ¹⁹ “Mungayili na nenga uwesu awu, mundu yoyosi panumuvikila mawoku vangu, apokeli Mfuki Mng'alili.”

²⁰ Lakini Petili amuyangulili, “Uyaghamili pamu na mbiya shaku muyaghamili! Yuwi ukucha dauweshi kuhemela kwa mbiya usangi wa Chapanga! ²¹ Yuwi kwahela chindu mumi-landu ayi, ngunda yaku ya nyanyi ng'odu kwa Chapanga. ²² Hinapawu, pomeli ughalambuki uleki chiuyihola na umuluvi Bambu mweni akuweshwa kukupomela chilongu achi chiwuyihola. ²³ Manya nakaka kumema nesu weyi na sambu sikutopela!”

²⁴ Simoni kayangula, “Mudadavili kwa Bambu likotoo kumbata lya kumbata kwa afi fimudetili.”

²⁵ Petili na Yohani pavahimulili kala na kulantula fyalayilili Bambu, vawuyili Yelusalemu. Pavaveghi vakuwuya vakalanduleyi milandu ya nyanyi mufijiji fitangalili fya Samaliya.

Filipu na mkomi wa Esopiya

²⁶ Makungu wa Bambu amuwombilili Filipu, “Uyitandi uyendi kundenyeku kupitila deha yifuma Yelusalemu kuyenda Gaza.” Deha ayi vakutyangila ha. ²⁷ Topi, Filipu ayitandili kala, akandili mwanja. Chipindi chichila kwavelili na Mwisopiya yumu, ufisa mvika mbiya wa Muhumbu Kandake, mweni aveli ngali mdala. Avelili kayenda aku Yelusalemu kumudadavila Chapanga na chipindi achi aveli akuwuya kakwela mumbutuka ya kukwegha na chihongu. ²⁸ Paaveyi mumwanja, avelili akusoma chitabu cha mbuyi wa Chapanga Isaya. ²⁹ Mfuki Mng'alili amuwombilili Filipu, “Yendi pabehi ya mbutuka ayi uyendi pamu.” ³⁰ Filipu kayenda mbilu, kampikanisha akusoma chitabu cha mbuyi wa Chapanga Isaya. Filipu kamudasha, “Afi fiwusoma fikuyingila muluhala lwaku?”

³¹ Kayangula, “Goli wuliwuli chinyingili ngajila mundu wa kunongosha?” Kamuluva Filipu akweni vayikali pamu na mweni. ³² Chifungu cha mayandiku avelili akusoma ndi achi, “Kalongosha kucha fungami akuyenda kum-sinja,
na kucha wula mwana wa fungami panyamala
kwa yula yamuketula miwaji,
mweni akudawula ng'odu mlomu.

³³ Vamujohola na kumukaja haki.

Ndi dahimulili chileli chaki?

Mana unofu waki kawushiwa kumlima.”

³⁴ Yula ngali mdala kamudasha Filipu, “Unongeli, mbuyi ayu filongu afi akadeteyi milandu liki, ndi milandu ya mweni awu ya mundu wingi?” ³⁵ Topi, Filipu akandili na Mayandiku Vang'alili, kamuwombela Chilongu cha Nyanyi cha Yesu. ³⁶ Pavaveyi mumwanja, vafikili pavelili na machi, yula ngali mdala adetili, “Loli, pavaveli machi ava, chindu liki chikunganisha ngotoo kubatishiwa?” ³⁷ Filipu kadeta, “Mani pawujumila kwa moyu waku wonda, ukuweshi kubatishiwa.” Kayangula, “Yina ngujumila Yesu Kilistu ndi mwana wa Chapanga.” ³⁸ Topi kawolosha mbutuka, pambeli vasunuka wonda vavili vayenda mumachi, Filipu amubatishili. ³⁹ Pavafumili mumachi, Mfuki wa Bambu kamu-bikula Filipu, yula ngali mdala kamuwona kandi ha. Topi kayendelela na mwanja kunu kava na cheleli buja. ⁴⁰ Filipu kayiwona kabwitukila mbwani ya Azotu, paaveyi akupita akalanduleyi Chilongu cha Nyanyi mumbwani shosi, mbaka pafikili Kayisalia.

9

Kulowoka kwa Sauli

Figoli 22:6-16,26:12-18

¹ Lakini Sauli, kayongesha kuvagola vandu vatili na kuvawulagha vandundami va Bambu, kamuyendela mtambika mkomi, ² akamluveyi baluwa kufuma munyumba sha kudadavila sha Damasku, pakatangananika na vandu vamujumilili

Chapanga mudeha valumi kwa vadala avakamuli avayeghi muchijaka aku Yelusalemu.

³ Tepu paaveyi mudeha, pabehi ya Damasku, lwengi kufuma kumbindi lumng'alikili kumshengeta mweni. ⁴ Kagua pasi, kapikana lishu likumuwombela “Sauli, Sauli! Wuli ukugobola nenga?”

⁵ Sauli kamudasha, “Bambu, Yuwi ghani?” Kamuyangula, “Nenga Yesu, yugobola. ⁶ Ponopa woloki, uyendi mumbwani, davakuwombeli chindu cha kugola.”

⁷ Vala vandu yivaveli pamu na Sauli mumwanja vanyamalili jii, vakapikanisheyi lishu, lakini vamuwonili mundu ng'odu. ⁸ Sauli atandamukili pasi agubutulili mesu vaki kachiwona chindu ha, vamukamula liwoku vamlongosha mbaka Damasku. ⁹ Ayikalili majuva matatu ngajila kulola, kulanda na kulya chindu.

¹⁰ Paaveyi Damasku ndundami yumu yivamkemili Ananiasi. Bambu amukemili mumilotu, “Ananiasi!”

Kayangula, “Nengapa, Bambu.”

¹¹ Bambu amuwombilili, “Woloki, uyendi deha yivayikema ‘Yiholukili,’ mbaka kaya ya Yuda, kuna mundu litawa lyaki Sauli, kafuma Talisu, mweni akumdadavila Chapanga. ¹² Chapanga amulanushili kucha mundu yumu litawa lyaki Ananiasi, kayisa kumuvikila mawoku, aweshi kulola kandi.”

¹³ Ananiasi kayangula, “Bambu, mbikanisha filongu fya wafu fya mundu ayu kufuma kwa vandu vatangalili, kagola findu fitangalili kwa

vang'alili vaku aku Yelusalemu, ¹⁴ kandi vatambika vakomi va Damasku vamjumisha avakamuli vonda yivakudadavila mulitawa lyaku.”

¹⁵ Lakini Bambu kamuwombela Ananiasi, “Uyendi, nongwa ayu ndimushawula andangi nenga kulilandula litawa lyangu limanyiki kwa vandu vangajila Vayawudi, vatwa na vandu va Isilaeli. ¹⁶ Kandi dandimulangushi ndambu dagoboleki kwanongwa ya litawa lyangu.”

¹⁷ Ananiasi ayendili munyumba yila, kayingila mugati mwavelili Sauli, pambeli kamuvikila mawoku, pakadeta, “Mlongu wangu Sauli, Bambu Yesu kanayila, yakufumbukilili mudeha pawuyiseyi apa, mweni yanyeyili nenga apa, akudayila uloli kandi na umemeshwi Mfuki Mng'alili.” ¹⁸ Tepu fiponeka kufuma mumesu vaki kucha mipati ya somba, kawesha kulola kandi. Kawoloka na kubatishiwa. ¹⁹ Pambeli kalya filivi, liwovi limuwuyila kandi.

Sauli akulandula aku Damasku

Sauli ayikalili Damasku na vanachuli vaki padokwa hela. ²⁰ Tepu, kalongosha kulandula munyumba sha kudadavila kacha Yesu aveli Mwana wa Chapanga.

²¹ Vosi vamupikanisheyi vajinga, pavayidasha, “Ayu yuyula yula ng'odu avawulaye vandu vosi vamujumilili Yesu aku Yelusalemu? Na mweni kayisa apa kayilata avakamuli vandu vosi ng'odu na avayeghi kwa vatambika vakomi va nyumba ya kudadavila.”

²² Sauli ayongeshikili liwovi nendu, avagolili Vayawudi vavelili Damasku vayipwelishili, padeta ayu ndi Kilistu yaveli mkombola.

²³ Pavapitili majuva vatangalili, Vayawudi vawombanila ndambu davamuwulaghi Sauli, ²⁴ lakini Sauli amanyili chivayilatili. Pamusi na pamihi vakamulembeleleyi mumilyangu ya mbwani vamuwulaghi. ²⁵ Pamihi vanachuli yivaveli pamu na Pauli vamtolili vamusunusha mulitandavala likomi kufuma mulilanga lya luvu lwa mbwani.

Sauli akuwuya Yelusalemu

²⁶ Sauli pafikili Yelusalemu, ayeshili kuyihasha na vandundami, vosi vakamutileyi, vajumilili ng'odu kucha nakaka kava ndundami.

²⁷ Banabasi amutolili, kamuyegha kwa vandundami, Sauli avawombilili ndambu atanganikili na Bambu mudeha, kandi Bambu aywangili na mweni na ndambu akalanduleyi litawa lya Yesu kula Damasku kwa liwovi. ²⁸ Sauli ayikalili pamu na veni na kuyendayenda Yelusalemu yosi, palandula litawa lya Yesu ngajila lyova.

²⁹ Awombili palimbana na vangutungu va Vayawudi, lakini veni vasakeyi kumuwulagha. ³⁰ Lakini valongu pavamanyili milandu ya kumuwulagha vamutolili mbaka mbwani ya Kayisalia, vamuleka ayendi Talisu.

³¹ Topi, Vajumilwa vaveli vasika mu Yudeya yosi, Galilaya na Samaliya, Mfuki Mng'alili atangili kuyongesha lipinga lya vandu yivamjumilili Kilistu na vayikalili pavamtila Bambu.

Petili akumulowola Anea na Dolikasi

³² Petili pavatyangileyi mbembi shosi mumlima, mweni ayendili kwa vandu va Chapanga va aku Lida. ³³ Amuwonili mundu yumu aku, litawa lyaki Anea mundu ayu apombalili awonjili muchiwonjelu myaka minani. ³⁴ Petili amuwombilili, “Anea, Yesu Kilistu kakulowola, wuki unyengi chiwonjelu chaku.” Tepu katandamuka. ³⁵ Vandu vosi vayikalaya Lida na Shaloni pavamuwonili Anea, vamuwuyilila Bambu.

³⁶ Ndumindumi yumu avelili Yopa, yivamkemei Tabita, mana yaki kucha “Mbalapi” yajumilili vamkemaya Dokasi kwa Chigiliki. Mdala ayu avelili kagola findu fitangalili fya nyanyi pamu na kuvatanga vagaju. ³⁷ Chipindi chila mdala yula atamwili na kusova, vawofuwili chikongu chaki vachivikili muchumbagati cha mumbindi. ³⁸ Yopa yavelili kutali nesu ha na Lida, vanachuli vapikanishili Petili kava kula, valayisha vandu vavili vamuyegheli unjagila, “Lopukeshi ukotoo kuhava!” ³⁹ Petili kawuka kayilongosha na veni, pakafikili vamuyegha kuchumba cha mumbindi, vangalimlyangu vosi vawolukili pabehi yaki, vakalileyi na kumulangusha mihabiti na yingwa shasonili Dokasi chipindi paveli mnofu. ⁴⁰ Petili kavafumisha panji vosi, katundama, kamdadava Chapanga, pambeli kaselela kuchikongu, kadeta, “Tabita yimuki.” Mweni kafumbula mesu vaki, amuwonili Petili kayimuka kayikala. ⁴¹ Kamkamula liwoku kawoloka, pambeli kavakema vaju-milili Yesu na vangalimlyangu kamuvika pawulongolu yawu, kava munofu. ⁴² Milandu ayi

yamanyikili mumbwani yosi ya Yopa, vandu vatangalili vamujumilili Bambu. ⁴³ Topi, Petili ayikalili Yopa majuva vatangalili, kayaki mundu yumu, litawa lyaki Simoni, yagolagha findu fya ngwembi.

10

Petili na Kolineli

¹ Kula Kayisalia pavelili mundu yumu, litawa lyaki Kolineli, mkomi wa machonda va Italiya yivayikemili, “Kombaniya ya Vaitalia.” ² Avelili mundu msangi, mweni na nyumba yaki yosi, akovekelagha Malawu va Chapanga vamupili Musa avelili akuvatanga vagaju na kumudavila Chapanga majuva vosi. ³ Yavelili pamusi saa tisa, Chapanga amlangushili palola ngatu hela, makungu wa Chapanga, kamuyisila kumuwombela, “Kolineli!”

⁴ Kolineli kamulolesha nesu makungu ayu kwa lyova, kadeta, “Kuna liki Bambu?”

Makungu kamuyangula, “Chapanga kasiyanga dadavu shaku na fupu wala dakuvasiwi ng'odu. ⁵ Hinapawu, valayishi vandu Yopa, vakamukemi Simoni, litawa lyaki lingi Petili. ⁶ Mweni muhenja wa mundu yumu, litawa lyaki Simoni, mugola chichuku sha ngwembi, nyumba yaki ya muluwongu ya bahali.” ⁷ Yula makungu akaywangeyi nayu pawukili kala, Kolineli avakemili vagolafichuku vaki vavili va munyumba na machonda yumu yamumanyili Chapanga. ⁸ Pavawombilili kala findu fyosi fifumbukili, kavalayisha vayendi Yopa.

⁹ Chilawu yaki, pavaveghi mumwanja pabehi na mumbwani, Petili akwenili kulipaghali, kadadava kwa Chapanga, lijuva lyaveli palundosi. ¹⁰ Njala yamutamili, akadayileyi chindu cha kulya, pavaveghi vakumutelekela, kashulula, ¹¹ awonili kumbindi kufuwuka, chisunuka kucha yingwa ngomi, yikusunushwa pasi yikamuliwa na mbembi shaki mchechi. ¹² Mugati yaki mwavelili vang'ongolu vosi vaveli na mawulu, vala vakwava na vambongu vawuluka kululanga. ¹³ Pambeli kapikana lishu limlongela, “Petili tandamuki, kawulayi wulyi.”

¹⁴ Lakini Petili kadeta, “Ng'odu Bambu! Ngali hela kulya chindu chiveli cha wafu.”

¹⁵ Lishu limuwombela kandi lideta, “Fyang'alishili Chapanga, kotoo kufikema fyawafu.” ¹⁶ Chindu achi chiyeleka mala ndatu, pambeli yila yingwa yiwuya kumbindi.

¹⁷ Petili aveli akunyumanyuma akwipwelesha mumunda yaki, milotu ayi ayiwonili yina mana liki, vala vandu avalayilili Kolineli, vakakonyesheleyi nyumba ya Simoni vawolukili pawulongolu ya mlyangu. ¹⁸ Vakakemeyi panji kwa lishu likomi, “Kwaveli mhenja litawa lyaki Simoni Petili, akwikala amu?”

¹⁹ Petili aveli akwihola chila chalangushilwi na Chapanga, Mfuki Mng'alili kamuwombela, “Pikani! Pavaveli vandu vatatu vakukusaka. ²⁰ Ulopukeshi, usunuki uwuki pamu na veni, kotoo kuva na hoshu, nenga ndivalayisha.” ²¹ Petili kasunuka pasi, kavawombela vandu vala, “Yumumsaka nengapa. Muyisa muyilata liki?”

²² Veni vayangula, “Kolineli mkomi wa machonda katulayisha, vamuwombela mundu yaveli goleki yamujumila Chapanga, mweni mundu msangi kupita vandu vosi va mlima wa Vayawudi. Makungu kamuwombela atulayishi tuyisi tukuwombeli uyendi kayaki, apikanishi filongu fyaku dawumuwombeli.” ²³ Petili kavalibushila munyumba vavi vahenja vaki wawonja pala.

Chilawu yaki kawuka na vala pamu na vandu vamonga vamujumilili Bambu vayikalaya Yopa vamukovekelili. ²⁴ Chilawu yaki vafikili Kayisalia. Kolineli avelili akumvetela Petili aveli na valongu mundu na vaghanja vaki va pabehi yivalalikili. ²⁵ Petili payingileyi, Kolineli afumili panji kumuyanga, kamutundamila na kamugondamila Petili mbaka pasi. ²⁶ Petili kamutandamusha, kadeta, “Woloki, nenga mundu hela kucha yuwi.” ²⁷ Pakawombeyi nayu kunu vakwingila munyumba, kaliwona lipinga likomi lya vandu vayikungasha pamu. ²⁸ Petili kavawombela, “Yumwi mumanya nendu mwiku kwa Malawu va Chapanga vamupili Musa mundu yavelili Muyawudi kuyihasha awu kuyityangila na vandu va milima yingi. Lakini Chapanga kanangusha ngotoo kumukema mundu yoyosi yapiyalili awu wa wafu. ²⁹ Kwa nongwa ayi, pamungemili jumila nyisa ngajila kususuvila, topi nguvadasha, chimungemilili nenga chindu liki?”

³⁰ Kolineli kadeta, “Majuva matatu vapitili, chipindi kucha achi, cha saa tisa mbungamihi, padadaveyi kwa Chapanga munyumba yangu,

melili nimwona mundu kawoloka pawulongolu pangu, avelili na yingwa sing'alili. ³¹ Kadeta, 'Kolineli! Chapanga kapikanisha pawudadava na fupu shaku dasivasuvi ng'odu. ³² Valayishi vandu vayendi Yopa, vakamukemi Simoni Petili, akwikalagha mukaya ya Simoni mugola chichuku sha ngwembi yayikala muluwongu ya bahali.' ³³ Tepu, ndivalayisha vandu kwa yuwi, kugola nyanyi kwisa. Hinapawu twawosi twabaha pawulongolu ya Chapanga tukupikanisha filongu fyosi fyakulamulili Bambu.”

Kulandula kwa Petili

³⁴ Petili akandili kudeta, “Nakaka ponopa manya Chapanga kavahela lushawu. ³⁵ Mundu yoyosi yamjuma Chapanga na yaveli goleki, dajumiliwi na mweni. ³⁶ Chilongu achi chavayeghilili vana va Isilaeli kulandula Chilongu cha Nyanyi yichiyegha kusika kwa deha ya Yesu Kilistu ndi Bambu wa vonda. ³⁷ Yumwi chindu achi muchimanya, chikwila mlima wosi wa Yudeya, kukandila Galilaya, unjagila walandulili kala Yohani Mbatisha. ³⁸ Milandu ya Yesu wa Nasaleti, Chapanga amushawulili amumemishili Mfuki Mng'alili na liwovi. Mweni kayenda kosi, pagola chichuku cha nyanyi kavalowola vosi yivaveli muliwovi lya Lijangavandu. Nongwa Chapanga aveli pamu na mweni. ³⁹ Yufwi vatovilela va milandu yosi yagolili mumlima wa Uyawudi na Yelusalemu vamuwulaghili na kumutumbika mlupingika. ⁴⁰ Chapanga amushukushili mulijuva lya tatu tangila pasovili na kumugola

awoneki, ⁴¹ kwa vandu vonda ha, ila kwa vatovilela yivashawuliwili kala na Chapanga, yufwi yina, tulya na tulanda pamu na mweni pashukukili kufuma munjifwa. ⁴² Katulayisha tuvalandulili vandu, pavawombela kucha Chapanga amshawulili Yesu kuvahigha yivaveli vanofu na yivasovili. ⁴³ Vambuyi va Chapanga vosi vakumuywangila, kucha mundu yoyosi yamujumila, kwa liwovi lya litawa lyaki dawushiwi sambi.”

Vangutungu vakumpokela Mfuki Mng'alili

⁴⁴ Petili paghaveyi akali akudeta filongu afi, Chapanga kavasunushila Mfuki Mng'alili vandu vonda yivapikanisheyi unjagila waki. ⁴⁵ Vayawudi vajumilili yivayisili na Petili kufuma Yopa vajinga kuwona wuwula wula Chapanga kavamemesha vandu vangajila kuva Vayawudi Mfuki Mng'alili. ⁴⁶ Nongwa vavapikanishili pavadeta ndambu yingajila kumanyika na kumujuma Chapanga. Petili kadasha, ⁴⁷ “Vandu yivamupokilili Mfuki Mng'alili kucha yufwi, ghani daweshi kuvakanisha ava vakotoo kabatishiwa kwa machi?.” ⁴⁸ Kalayisha vabatishiwi kwa litawa lya Yesu Kilistu. Pambeli vamuluvili Petili ayikali nawu kwa majuva madokwa.

11

Petili akuvahimulila Vakilistu mwanja waki

¹ Vandundami na valongu vavelili Yudeya vapikanili kucha vandu vangajila kuva Vayawudi na veni vachiyangili chilongu cha Chapanga.

² Topi, Petili pawuyili Yelusalemu, Vayawudi

vamjumilili vakadayileyi vandu vangajila kuva Vayawudi vayingishiwi jandu, ³ vakadeteyi, “Yuwi vayendili kuyikala kwa vandu vangajila jandu na kulya na veni!” ⁴ Petili akandili kuvawombela kwa chiganu chindu chigolikili kufumila pa kwandi,

⁵ “Lijuva limu pandimudadavila Chapanga mbwani ya Yopa, ng'ona milotu, chindu kucha yingwa ngomi yiveli na mbembi mchechi yikusunushiwa kufuma kumbindi yiwoloka pawulongolu yangu. ⁶ Panolili chindu chila mugati nivawona vang'ongolu va mkaya vaveli na mawulu mchechi na vang'ongolu va mudasi, vala vakwava na vambongu va kululanga. ⁷ Pambeli mbikanila lishu likung'ombela, ‘Petili toli, uyendi ukavasinji, wuvalyi.’ ⁸ Lakini nenga nyangula, ‘Ng'odu Bambu! Mana chindu chamwiku awu chawafu chiweshi ng'odu kuyingila mumulomu wangu.’ ⁹ Lishu lila lyanyangulili kandi kufuma kumbindi, ‘Fyawumbili Chapanga kafigola fing'alili kotoo kufikema findu fyawafu.’

¹⁰ Chindu achi chigoleka myanja mitatu, pambeli findu fyosi fibikuliwa kandi kumbindi. ¹¹ Tepu, vandu vatatu vayisili pawulongolu ya nyumba yindiyikaleyi, valayishwa kufuma Kayisalia vayisi kwa nenga. ¹² Mfuki Mng'alili kang'ombela nyendi na veni, ngotoo kuva na hoshu. Valongu ava sita yivajumilili tuyilongosha pamu kuyenda Kaisalea tuyingila munyumba ya Kolineli. ¹³ Mweni katuwombela ndambu amuwonili makungu yawolukili panyumba yaki na kumuwombela, ‘Valayishi

vandu vayendi Yopa vakamukemi Simoni, litawa lyaki lingi Petili. ¹⁴ Dakuwombeli filongu fyeni dafikulowoli yuwi na vandu vosi va kayaku.’ ¹⁵ Pangandeyi kudeta, Mfuki Mng'alili kavasunukila kucha patusunukilili yufwi pa kwandi. ¹⁶ Ngumbuka chilongu chadetili Bambu, ndambu adetili, ‘Yohani Mbatisha abatishili kwa machi, lakini yumwi damubatishwi kwa Mfuki Mng'alili.’ ¹⁷ Mani Chapanga kavapa veni fupu yiyila yila kucha yatugayilili yufwi patumujumila Bambu Yesu Kilistu, nenga ghani mbaka nyesi kumulimba Chapanga?”

¹⁸ Pavapikanishili filongu afi valeka kulimba vamujuma Chapanga, pavadeta, “Chapanga kavatanga Vangutungu vapomeli na vapati unofu!”

Vandu va Chapanga aku Antiyokiya

¹⁹ Vala yivajumilili chipindi achi vapwililikili kwanongwa ya kugoboliwa na kuwulayiwa kwa Stefwani, vayendili mbaka Foiniki na Kupilu na Antiyokiya, pavalandula unjagila wula kwa Vayawudi weka hela. ²⁰ Lakini yivajumilili vamonga vaveli vandu vafumili Kupilu na Kileni, veni pavafikili Antiyokiya valandulili Chilongu cha Nyanyi cha Bambu Yesu kwa vangutungu. ²¹ Liwoku Iya Bambu lyaveli pamu na veni, vandu vatangalili nendu vamujumilili na kumughalambukila Bambu.

²² Milandu ayi yapikanikili kwa lipinga Iya vandu yivamjumilili Kilistu aku Yelusalemu, vamulayishili Banabasi ayendi mbaka Antiyokiya. ²³ Pafikili kula awuwonili usangi wa Chapanga asekililili, avakuvilishili vandu vosi vayikali

muujumilwa wa Bambu kwa ndima shawu shosi. ²⁴ Banabasi aveli mundu msangi yamemili Mfuki Mng'alili na ujumilwa na vandu vatangalili vayongisheka na kumuwuyila Bambu.

²⁵ Pambeli, Banabasi kayenda Talisu kumusaka Sauli, ²⁶ Pamuwonili kala kamuyegha Antiyokiya, vosi vavili kwa chipindi cha mwaka vayikalili pamu na lipinga lya vandu yivamjumilili Kilistu kunyumba ya Chapanga na pavawula lipinga likomi lya vandu. Kula Antiyokiya vavelili vandundami va kwaa kukanda kuvakema Vakilistu.

²⁷ Vayisili vambuyi vamu va Chapanga yivafumili Yelusalemu kuyenda Antiyokiya. ²⁸ Muyawu yumu litawa lyaki Agabasi, awolukili kadeta kwa Mfuki Mng'alili kucha dayiyisi njala ngomi mlima wosi awu. Yeni dayiyisi chipindi cha wutwa wa Kilawudiu. ²⁹ Vala vandundami, kila mundu ndambu yaweshili, avatangili vala yivamjumilili Kilistu yivayikaleyi Yudeya. ³⁰ Vagolili nawula, pambeli, vavayeghilili mbiya vagogolu va vandu va Chapanga kwa mawoku va Banabasi na Sauli.

12

Vakilistu vagobuliwa nesu

¹ Chipindi chichi, mutwa Helodi akandili kuvagobola lipinga lya vandu yivamjumilili Kilistu.

² Amuwulaghili Yakobi, mlongu waki Yohani kwa limayi likomi. ³ Paawonili kavanowesha Vayawudi, kayenda kandi akamukamuli Petili. Majuva vala vavelili majuva va mibumunda.

⁴ Pavamukamulili kala, kamuvika muchijaka

kamtaya mumawoku va fipinga mchechi fya machonda mchechi mchechi vamuloleli, Helodi akadayileyi chipindi cha Lihungu pachipita amfumishi na kumuhigha pawulongolu pa vandu. ⁵ Petili vamuvikili muchijaka, lipinga lya vandu yivamjumilili Kilistu vadadavili kwa Chapanga kwanongwa yaki kwa chiganu.

Makungu akumfumbukila Petili muchijaka

⁶ Chipindi Helodi padayileyi kumfumisha, pamii Petili avelili kawonja pagati ya machonda vavili, kawopiwa mingongola mivili ya chuma na machonda vamloleleyi pavayipokela pawulongulu ya chijaka. ⁷ Tepu makungu wa Bambu awolukili pala, lwengi lung'alika chumba chila, kamgufya Petili, pamuyimusha, padeta, "Ulopukeshi! Tandamuki!" Mingongola ya mumawoku yawopusokili. ⁸ Makungu kamuwombela, "Uyiwopi lufunga, ufwali mikobasi yaku." Petili agolili wuwula, makungu kadeta, "Fwali yingwa yaku ungovikeli." ⁹ Petili amkovikelili makungu kufuma muchijaka, ngajila kumanya ndambu yagola makungu nakaka awu akulota hela. ¹⁰ Pavampitili mdima wa kwaa na wa pili, pambeli mlyangu wa chuma wa kuyingilila mumbwani, wafuukili weni. Vafuma panji, vapita deha yimu, tepu makungu kamuleka Petili.

¹¹ Petili luhala palumuwuyilili, kadeta "Hinapawu manya nakaka kucha Chapanga amuyeghili makungu waki, kung'usha mumawoku va Helodi na Chila vakashuvilileyi mlima va Vayawudi."

¹² Pamanyili afi afikili kaya ya Maliya, mamundu Yohani Maliku, vandu vatangalili vavelili vatangana amu pavadadava kwa Chapanga. ¹³ Petili akutili mulyangu, mgolafichuku wawu litawa lyaki Loda, ayisili kumpikanisha. ¹⁴ Pakamanyili lishu lila lya Petili, kwa cheleli kufuwula ha mlyangu, katuva mbilu kuyingila mugati kuvawombela kucha Petili kawoloka pamulyangu panji. ¹⁵ Vamuwombela, “Kuna lukwali!” Lakini mweni ayendilili kudeta nakaka. Topi veni vadeta, “Ayu makungu waki.”

¹⁶ Petili kayendelela kukuta pamlyangu, pambeli vamufuwulila, vamuwona mweni, vayikanganikili. ¹⁷ Kavakupisha liwoku vanyamali, kavahimulila ndambu Bambu amufumishili muchijaka. Awombili, “Mukamuwombeli Yakobi na vala valongu filongu afi.” Pambeli afumili ayendili kwingi.

¹⁸ Pamalavila machonda vayishoshili, kucha chindu liki chimupatili Petili? ¹⁹ Helodi avalayishili machonda vamsaki lakini vamuwona ha, avawombilili machonda, pavamuwona ng'odu alayilili vawulayiwi.

Pambeli Helodi afumili Yudeya kayenda Kayisalia ayikalili aku padokwa.

Kusova kwa Helodi

²⁰ Helodi kavakalalila nesu vandu va Tilu na Sidoni, vamuyendela mweni. Vagola lighanja na Blastu, mweni aveli mlolela wa nyumba ya mutwa, veni vayendili kwa Helodi kuluva kuvi na kusika, kwanongwa mlima wawu wapatili filivi kufuma mlima wa mutwa.

²¹ Lijuva limu vayishawulili, Helodi afwalili yingwa sha wutwa, ayikalili muchigoda cha wutwa, akavalandulileyi vandu. ²² Vandu vakavikeyi umatu, vakadeteyi, “Ali lishu lya mundu ha, lya Chapanga!” ²³ Tepu makungu wa Bambu kamuwisha Helodi pasi, kwanongwa kamtundamila ha Chapanga, wambi vamulya Helodi, kasova.

²⁴ Chipindi achi chilongu cha Chapanga chiyendelela kukwila na kukula.

²⁵ Banabasi na Sauli, pavamalilili kala kulantula, vawuyili Yelusalemu, vamtola Yohani yivamkemili Maliku.

13

Banabasi na Sauli vakushawuliwa na kulayishiwa

¹ Lipinga lya vandu yivamjumilili Kilistu lya aku Antiyokiya munyumba ya Chapanga kwaveli na vambuyi na vawula, vamu vaveli, Banabasi na Simoni yivamkema Mtitu na Lukiw Mkileni na Manaeni ayikalili kwa Helodi kandi kwavelili na Sauli. ² Pavamdadavileyi Bambu na kuyikaja kulya, Mfuki Mng'alili kadeta, “Mubawulili Banabasi na Sauli vavi na nenga mungimbaniku yila yindivakemilili.” ³ Pavamalili kuyikaja kulya na kudadava, vavavikila mawoku, vavaleka vayendi.

Ndundami vakulandula kula Kupilu

⁴ Mfuki Mng'alili avayeghili vandu ava vase-likilili mumbwani ya Seleukia, kufuma aku vapitili mubahali mbaka liwunguli lya Kupilu.

⁵ Pavaveghi Salami valandulili chilongu cha Chapanga munyumba sha kudadavila sha Vayawudi, veni vaveli pamu na Yohani Maliku avatangili mungimbaniku.

⁶ Pavapitili kala pagati ya lihunguli lyosi mbaka Pafu, vamuwonili mundu yumu muhavi Muyawudi yakemiwa Baliyesu, mbuyi wa udesi, ⁷ Mundu ayu avelili pamu na mkomi wa lila liwunguli Segiu Pauli, mundu yaveli na luhala munu. Mweni avakemili Banabasi na Sauli vayendi kayaki, akadayileyi kupikanisha chilongu cha Chapanga. ⁸ Lakini yula Elima, mhavi kucha wuvakemiwa kwa Chigiliki, akayesheyi kuvalimba kumugola ayu mkomi wa liwunguli akotoo kuujumila Ukilistu. ⁹ Topi, Sauli yivamkemeyi wuwula Pauli, amemili Mfuki Mng'alili, amufulutulili mesu muhavi. ¹⁰ Kawomba, "Yuwi mwana wa Lijangavandu. Yiumemili wafu wosi. Yuwi chimdwama wa chindu chiveli cha nakaka, kuva mjangi mudeha sha Bambu siholukili?" ¹¹ Loli, liwoku lya Bambu dalikwisili ponopa, dawuvi ngalimesu na ukotoo kuliwona lijuva kwa chipindi."

Tepu, mesu va Elima vayingila lwisa, kashengeta shengeta akusaka mundu wa kumukamula liwoku na kumulongosha. ¹² Yula mkomi, pawonili figolikili, kajumila, akajingeyi mawuli va Bambu.

Banabasi na Pauli mbwani ya Antiyokiya Pisia

¹³ Pambeli Pauli na vamonga vawuka kwa watu mbaka Pafu, vafika Pagi, mbwani ya Pamfilia. Yohani Maliku kavaleka kawuya

Yelusalemu. ¹⁴ Lakini veni vawukili Pagi, vafikili Antiyokiya, mbwani ya Pisidia, Lijuva lya Kupumulila vayendili munyumba ya kudadavila, vayikala. ¹⁵ Pambeli, pavasomili kala Malawu va Chapanga vamupili Musa na mumayandiku va vambuyi, vakomi va nyumba ya kudadavila valayilili mundu kayawu na kuvawombela, “Valongu, kucha pamuva na chindu cha nyanyi kuvawombela vandu ava, mudeti.” ¹⁶ Pauli kawoloka, kapunga liwoku, kadeta, “Yumwi valulumi Vayisilaeli na yumwi mumjumila Chapanga, mpikanishi. ¹⁷ Chapanga wa Vayisilaeli, avashawulili vagogolu venu yivasovili, avagoli vavi mlima mkomi, pavaveghi vakwikala kucha vahenja mlima wa Misili, kwa liwovi lyaki avawushili, kavalongosha. ¹⁸ Kwa chipindi cha myaka kucha milongu mchechi avayiwunishilili kucheja. ¹⁹ Payanangili kala makabila saba va Kanaani kavagayila wuvi mlima wawu wa mbala. ²⁰ Kwa chipindi cha myaka miya mchechi na milongu muhanu, Chapanga avagayilili valamula wutwa mbaka chipindi cha mbuyi wa Chapanga Samweli.

²¹ “Pambeli valuva avagayili mutwa, Chapanga kavapa Sauli mwana wa Kisi, mundu wa kabila la Benjamini, kwa chipindi cha myaka milongu mchechi. ²² Pamuwushili kala Sauli, amugolili Dawudi ghavi mutwa wawu. Chapanga awombili, ndimuwona Dawudi mwana wa Yesi, ndi mundu yanowiliwa na ndima yangu, dagoli fyosi fidayilili kugola nenga. ²³ Kufuma lukolu lwa Dawudi, Chapanga ngimu avajangili, kavayeghela Mlowola wa Isilaeli ayu ndi Yesu.

²⁴ Yesu paghaveyi akalihela kwisa, Yohani Mbatisha alandulili kala kwa vandu vosi va Isilaeli filongu fya ubatishu wa kupomela. ²⁵ Yohani mbatisha paghaveyi akumalila chichuku chaki, adetili, ‘Mukucha nenga ndi mkombola? Nenga ng'odu mumuveteli. Mumbikanishi! Mweni dayisi kumbeli ya nenga, nenga ngujakwa ha hata kuwopola ng'oyi sha mikobasi yaki.’

²⁶ “Valongu vangu, va lukolu lwa Ibulahimu, pamu na ava vayenu muveli nawu vamjumilili Chapanga, unjagila wa kulowoka ufika kwa yufwi. ²⁷ Vandu yivayikala Yelusalemu na vakomi vawu, vamumanyili ng'odu Yesu mkombola, wala filongu fya vambuyi fyavasoma Majuva va Kupumulila, hata naha vatolili filongu fya vambuyi figoleki nakaka kwanongwa ya kumuhigha. ²⁸ Pavapotili nongwa ya kumuwulaghila, vamuluvili Pilatu amuhighi njifwa. ²⁹ Pavagolili fyosi fimuyilatili mweni kufuma Mumayandiku, vamusunusha kufuma mulupingika, vamuvika kusembi. ³⁰ Lakini Chapanga amushukushili munjifwa, ³¹ kwa majuva vatangalili ayilangushili kwa vala vayendili pamu na mweni kufuma Galilaya kuyenda Yelusalemu, ava ndi vatovilela vaki kwa vandu va Isilaeli. ³² Na yufwi tuyisa kuvayeghela chilongu cha nyanyi, chilongu chila Chapanga avajangili vambuyi vetu yivasovili. ³³ Chapanga katugolela chavalayili vambuyi vetu yufwi vaisukulu vawu, kwa kumshukusha Yesu kufuma munjifwa. Ngimu iyandikilwi Mulumbombu lwa Pili, ‘Yuwi mwana wangu, nenga lelu ndiva Tati

waku.’

³⁴ Kandi mumilandu ya kumshukusha munjifwa, akotoo kuwuya na kuuleka mvili uwoli musembi, Chapanga awombili naha, ‘Damunyimbi nemusi sing'alili na sha nakaka shindimujangili Dawudi.’

³⁵ Mahali pamonga Mulumbombu pakuwomba, ‘Chapanga dawumleki ng'odu Mng'alili waku awoli.’

³⁶ Lakini ayu aveli Dawudi ha yamalilili chadayilili Chapanga chipindi cha unofu waki, pambeli asovili, vamusikili pabehi na vagogolu vaki yivasovili, mvili waki wa wolili musembi. ³⁷ Lakini yula, Chapanga yamushukushili munjifwa kawola ng'odu. ³⁸ Topi, valongu vangu mumanyi, kucha kwa njila ya Yesu unjagila wa kupomiliwa sambu ukulanduliwa kwa yumwi. ³⁹ Kila mundu yamjumila Yesu kavahela nongwa. Na nongwa yaku yingahighiwili ha kwa ugoleki wa Chapanga vamupili Musa. ⁴⁰ Topi, muyivavali na milandu yivadetili vambuyi yikotoo kuvafumbukila yumwi.

⁴¹ Vambuyi vadetili, ‘Mupikanishi, yumwi yimovelili na mbedalu, mujingi muyaghamili! Kwanongwa chigola panopawu chipindi cha yumwi, chindu cheni damukijumili ng'odu hata mundu pakavawombela.’ ”

⁴² Pauli na Banabasi pavafumeyi, munyumba ya Chapanga, vandu vavaluva vayisi kandi Lijuva Iya Kupumulila lingi vavawombeli milandu ayi. ⁴³ Likungashu lila palipelili,

Vayawudi na vandu vangajila kuva Vayawudi vatangalili vavelili vakukovikela deha ya kumkovikela Chapanga ya Chiyawudi vavakovikelili Pauli na Banabasi. Vandundami vaywangili na veni, vavakuvilishili vayendeleli kuyikala pavayidumba usangi wa Chapanga.

⁴⁴ Hata Lijuva lya Kupumulila liyisili, vandu vatangalili va mumbwani yosi vayikungashili kupikanisha chilongu cha Bambu. ⁴⁵ Vayawudi pavawonili vandu vayikungasha, vamemili weyi, vafibedala filongu fyadetili Pauli na kumujowola. ⁴⁶ Pauli na Banabasi vawombili kwa chiganu nendu vadeta, “Chilongu cha Chapanga chivi kwa yumwi tanila, lakini kwanongwa mwi-higha mwaveni na mukudayiliwa kwikala jola, tukuvaleka tukuyenda kwa vandu va milima yingi. ⁴⁷ Kwa nongwa ayi Bambu katulayila naha,

‘Ngukuvika wuvi lwengi lwa milima, uvayegheli vandu va milima yosi ulowolu.’ ”

⁴⁸ Vandu va milima yingi vasekilelili pavanikanishili chilongu chila, vajuma pavadeta, “Unjagila wa Bambu mnofu,” na vala yivavelili vashawuliwa kupata unofu wa jola, vamjumila Chapanga.

⁴⁹ Chilongu cha Bambu chikwila pala posi. ⁵⁰ Lakini Vayawudi vavatumishila vadadala vatawukili va milima yingi yivamumanyili Chapanga na valulumi vatawukili va mbwani ayi. Vakandili kuvagobola Pauli na Banabasi, vavavinga kuvayikaleyi. ⁵¹ Veni vavapundila lifu livelili mumawulu vawu kucha kuvakayika

pambeli vayenda Ikoni. ⁵² Lakini vandundami yivavelili vamema cheleli na Mfuki Mng'alili.

14

Pauli na Banabasi aku Ikoni

¹ Kula Ikoni, milandu yavelili kucha kula Antiyokiya, Pauli na Banabasi vayendili munyumba ya kudavila kwa Vayawudi vadetili kwa kugangamala mbaka Vayawudi na Vagiliki vajumila. ² Lakini Vayawudi vamonga vangajila kujumila vavajongishela na kuvagola vandu vangajila kuva Vayawudi vaghambuki kufuma vandu yivajumilili. ³ Pauli na Banabasi vayikalili nesu, vakadeteyi kwa chiganu chilongu cha Bambu na Bambu alangushili unakaka wa usangi waki kwa kuvagayila liwovi lya kugola mihilu na miwujawuja. ⁴ Lakini vandu va mumbwani vabavikili, vamu vavelili mwambu wa Vayawudi na vamu mwambu wa vandundami.

⁵ Pambeli, vandu vamonga va milima yingi na Vayawudi, pamu na vakomi vawu, vayilatili kuvagolela wafu vandundami na kuvaguma migonguveli. ⁶ Vandundami pavamanyili chindu achi, vatuvilili Lusta na Debi mbwani sha Lukaoonia na milima ya pabehi, ⁷ aku vavelili vakulandula chilongu cha nyanyi.

Pauli na Banabasi aku Listila na Debi

⁸ Kwavelili mundu yumu aku Lusta kufumila awoneki aveli ndevindevi, akali hela kuyendayenda. ⁹ Mundu ayu ayikalili pampikana Pauli yalanduleyi. Pauli amlolili kwa chiganu,

kamuwona kana ujumilwa akuweshwa kulowoka, ¹⁰ kalandula, “Woloki kwa mawulu vaku!” Yula mundu ndevindevi tepu katandamuka, akandili kuyendayenda. ¹¹ Lipinga lya vandu pavawonili chagolili Pauli, vakandili kuvika umatu kwa kabila lya Chilukaonia, “Vamulungu vatusunukila kucha vandu.” ¹² Vamkema Banabasi Zeu na vamkemili Pauli Helimesi, kwanongwa mweni aveli mlandula mkomi. ¹³ Mtambika wa nyumba ya kudadavila ya chapanga Zeu awolukili panji ya mbwani, ayeghili likambaku lya senga na uluva pamlyangu wa kuyingilila mbwani, mweni pamu na lipinga lila lya vandu vakadayileyi vavatambikili Pauli na Banabasi.

¹⁴ Lakini vandundami Banabasi na Pauli, pavapikanishili milandu ayi, vademula yingwa shawu, vayenda mbilu vayingilili mulipinga lya vandu, padeta kwa lishu likomi, ¹⁵ “Wuli mwabambu mukugola afi? Yufwi tuva vandu kucha yumwi! Tukuvalandulila filongu fya nyanyi, ili mughalambuki na kuyileka milandu ayi ya wafu na mumghalambukili Chapanga yaveli munofu, yagolili kumbindi na pasi bahali na findu fyosi fivelili. ¹⁶ Pakwandi Chapanga avalekili vandu vagoli chila chivadayila veni. ¹⁷ Hata naha, Chapanga avalekili ng'odu kuyilangusha kwa kuvagolela findu fya nyanyi, kuvatonyela ndonya kufuma kumbindi na kuvagayila filivi mufitava kwa chipindi chichila, akuvayikutisha filivi na kuvagayila cheleli.” ¹⁸ Kwa filongu afi vavelili na chipindi chibalamili kuvakanisha vandu, vakotoo kuvatambikila.

¹⁹ Vayawudi vamu vayisili kufuma Ikoniu

na Antiyokiya mumlima wa Pisidia vavajongishela vandu vayihashi pamu na veni, vavumuguma migonguveli Pauli na kumukuluwula mbaka panji ya mbwani vakacheyi kasova kala. ²⁰ Lakini vandundami pavayikungashili na kumshengetela pambeli atandamukili, chilawu yaki kawuya kumbwani, mweni na Banabasi vayendili Debi.

Pauli na Banabasi vakuwuya Antiyokiya na Siliya

²¹ Pauli na Banabasi pavalandulili kala filongu fya nyanyi aku Debi na vandu vatanagalili vavumjumilili Chapanga. Pambeli vavuyila Lusta na kutyangila Ikoniu pavayenda Antiyokiya yiveli Pisidia. ²² Vavagolili vakamali vala vanachuli vala va mlima wula kandi vavataya munda vayikali muujumilwa wawu. Vavawulili, “Lasima tupitili mugoboleku sitanagalili pambeli tuyingili muwutwa wa kumbindi kwa Chapanga.” ²³ Vashawulili vavaha kila mu lipinga lya vandu yivavumjumilili Kilistu, kwa kudadava na kwikaja kulya, vavavika mumawoku va Bambu yivavumjumilili.

²⁴ Pavapitili mlima wa Pasidia, vavifikili Pamfilia. ²⁵ Pavalandulili unjagila wula kula Pagi, pambeli vayenda Atalia. ²⁶ Kufuma aku vavuyili Antiyokiya muwatu pala pakwandi pavanemiliwi usangi wa Chapanga kwanongwa ya chichuku, chivamalilili kala.

²⁷ Pavavifikili aku Antiyokiya vagolili likungashu lya lipinga lya vandu yivavumjumilili Kilistu pala, vavavombilili milandu yagolili Chapanga pamu

na veni na ndambu avafuwulili vandu vangajila kuva Vayawudi kuyingila muujumilwa.
²⁸ Vayikalili chipindi chitali pamu na vala vandundami Chapanga.

15

Ndanganilu ya vandumindumi aku Yelusalemu

¹ Topi, vandu vamonga vasunukili kufuma Yudeya kuyenda Antiyokiya vakandili kuvawula vala yivajumilili pavadeta, “Pamuyingila ng'odu jandu kucha Malawu va Chapanga vamupili Musa yivavadayila, muweshi ha kulowuliwa.”

² Chindu achi chayeghili malimbanu makomi, Pauli na Banabasi vaywangili nawu, vavalayila Pauli na Banabasi pamu na vandu vamu yivajumilili va yila nyumba ya kudadavila ya Antiyokiya vayendi Yelusalemu kavalola vandundami na vagogolu yivayilatili chilongu achi.

³ Topi, lipinga lya vandu yivamjumilili Kilistu lyavatawulili, na veni pavaveghi vakupita Foiniki na Samaliya vavahimulili vandu ndambu vandu vangajila kuva Vayawudi pavamughalambukilili Chapanga. Filongu fila fyavagayilili cheleli vosi yivamjumilili.

⁴ Pavafikili Yelusalemu vayangiwa na lipinga lya vandu yivamjumilili Kilistu na vandundami na vagogolu, veni vavawombilili findu fyosi Chapanga fyavavagolilili veni. ⁵ Lakini yivajumilili vamu vavelili va chipinga cha Vafwalisayu vawolukili, pavadeta, “Vangutungu lasima vayingili jandu na kuvawombela

vakombikeshi Malawu va Chapanga vamupili Musa.”

⁶ Topi, vandundami na vavaha vatanganikili kwa chindu achi. ⁷ Pavalimbanili nendu, Petili awolukili, kadeta, “Valongu vangu, yumwi muma kucha dahili Chapanga ashawulili nenga gati ya yumwi kulandula Filongu fya Nyanyi kwa vandu vangajila kuva Vayawudi, vaweshi kupikana na kujumila. ⁸ Mweni Chapanga yamanyili chivayihola kila mundu, avagayilili Mfuki Mng'alili vandu vangajila kuva Vayawudi ili vajumili nakaka kucha watugayilili yufwi. ⁹ Aveli kavahela lushawu gati ya yufwi na veni vang'alishili ndima shawu kwanongwa vamjumilili Yesu. ¹⁰ Topi, nongwa liki kumuyesha Chapanga nongwa liki mukuvapapisha vandundami misiwu misitu hata vagogolu vetu, vaweshili ng'odu kupapa misiwu ayi? ¹¹ Yikotoo kuva naha, tujumila, yufwi datulowuliwi kwa usangi wa Yesu kucha veni.”

¹² Chipinga chosi chanyamalili jii, chikavapikanisheyi Banabasi na Pauli pavahimulila mihilu na miwujawuja Chapanga fyagolili vandu kupitila veni kwa vandu vangajila kuva Vayawudi. ¹³ Pavamalili kudeta, Yakobi akandili kudeta, “Valongu vangu, mumbikanishi! ¹⁴ Simoni ahimulili ndambu Chapanga dahili wavagolilili vandu vangajila kuva Vayawudi, avatolili vandu kufuma veni vavi va mweni. ¹⁵ Chilongu achi chiva ngimu filongu fya vambuyi, kucha mayandiku vang'alili wuvadeta,

¹⁶ ‘Pafipela filongu afi dang'uyi,

na kugola libudi lya Dawudi ndiliwoloshi kandi, dagoleshi pabowuyokili ndipagoli kandi na kugola udindali kandi.

¹⁷ Apa vandu va makabila vosi davayisi kwa nenga,

vandu vangajila kuva Vayawudi vosi vandivakemili vavi va nenga,

davamkovikeli Bambu.

¹⁸ Kucha Bambu ndambu wadeta, agolili chilongu achi chimanyiki kufuma pakwandi.’”

¹⁹ Yakobi kayendelela kudeta, “Mukotoo kuvagobola vandu vangajila kuva Vayawudi yivamughalambukilili Chapanga. ²⁰ Ila tuvayegheli baluwa kuvawombela vakotoo kulya filivi fya wafu fivatambikilili milungu wa ming'omung'omu, vayilyepi na uwoni, vakotoo kulya vang'ongolu vaveli fibudu na vakotoo kulanda mwasi. ²¹ Nongwa kwa chipindi chitali Malawu va Chapanga vamupili Musa vavelili vakusomiwa munyumba sha kudadavila shosi majuva va kupumulila vosi na filongu fyaki filanduliwa mumbwani shosi.”

Baluwa kwa vandu vangajila kuva Vayawudi yivajumilili

²² Vandundami, vavaha na lipinga lya vandu yivamjumilili Kilistu lyonda valamula pamu mulipinga lyawu kuvalayisha Antiyokiya pamu na Pauli na Banabasi. Topi vamshawula Yuda wuwula vamkemaya Balisaba pamu na Sila. Vavelili vakuhishimiwa nendu na yivajumilili.

²³ Vavagayila baluwa ayi, “Yufwi vandundami na vavaha, valongu venu, tukuvajambusha yumwi

valongu va milima yingi yimuvelili aku Antiyokiya na Siliya pamu na Kilikiya. ²⁴ Tupikana kucha vandu vamonga yivafumili kwa yufwi vakuvaghasha na kuvayaghamisha kwa filongu fyawu. Lakini vagolili naha ngajila yufwi kuvajumisha. ²⁵ Yufwi tulamula kuvashawula vanjagila na kuvalayisha kwa yumwi valongu venu Banabasi na Pauli, ²⁶ veni vajumila kusova kwanongwa ya litawa lya Bambu wetu Yesu Kilistu. ²⁷ Kwa nongwa ayi tukuvalayisha Yuda na Sila vayisi kwa yumwi, veni davavawombeli afi fituyandikili. ²⁸ Topi Mfuki Mng'alili na yufwi yitumjumilili tukotoo kuvayitwika msiwu nendu ila fila fivelili fitalama: ²⁹ mukotoo kulya filivi fitambikiwili ming'omung'omu na mukotoo kulanda mwasi na mukotoo kulya fibudu na muyilyepi na uwoni. Damuvi mkugola nyanyi kucha pamuyilyepa filongu afi. Mwikali nyanyi!"

³⁰ Pavayitawulili kala, vala vandundami vayendili Antiyokiya kwavelili likungashu lya vala yivamjumilili Bambu, vavagayila baluwa yila. ³¹ Pavasomili baluwa yila, filongu fyaki sivadindasha ndima, vasekelela nendu. ³² Yuda na Sila, vavelili vambuyi, vaywangili na valongu ava kwa chipindi chitali kuva sikisha moyu na kuvadindasha. ³³ Kwa chipindi chivayikalili kula, valongu va Antiyokiya vavatawula pavaluvila kusika moyu. Pambeli vawuya kwa vala yivavalayishili. ³⁴ Lakini Sila awonili ngiba asighali. ³⁵ Pauli na Banabasi vayendili kuyikala Antiyokiya pavawula na kulandula chilongu cha Bambu, pamu na vandu vamonga vatangalili.

Pauli na Banabasi vakulekana deha

³⁶ Majuva pavapitili Pauli kamuwombela Banabasi, “Tuwuyi tukavatyangili valongu vetu mumbwani shosi situlandulili chilongu cha Bambu, vakuyendilela wuliwuli.” ³⁷ Banabasi akadayileyi kumtola Yohani Maliku ghavi pamu na veni, ³⁸ ila Pauli awoni nyanyi ng'odu kumtola Yohani Maliku kwanongwa avalekili kula Pamfilia, vayendili pamu ha mungimbaniku. ³⁹ Topi valimbanili veni kwa veni mbaka valekana deha. Banabasi amtolili Maliku vayipaka watu vayenda Kupilu. ⁴⁰ Lakini Pauli awukili na Sila, valongu va pala pavadadavilili kala vapati usangi wa Bambu, pambeli kawuka. ⁴¹ Vapitili Siliya na Kilikiya kunu padindasha mipinga ya vandu yivamjumilili Kilistu.

16

Timotewu akwihasha na Pauli na Sila

¹ Pauli pafikili Debi na Lusta, kwayikaleyi mwanachuli yumu yivamkema Timotewu. Mawu waki aveli Muyawudi, lakini tati mundu Mugiliki. ² Vandu vamjumilili Bambu va Lusta na Ikoniu vamuhimulilili nyanyi Timotewu. ³ Pauli amudayilili ayu ayendi nayu, kamtola kamudumula jandu kwanongwa Vayawudi vavelili mwambu wula, nongwa vosi vamanyili kucha tati mundu aveli Mugiliki. ⁴ Topi pavavelili vakupita mumbwani yila, vavagayilili malaghililu vavikili vandundami na vavaha vavelili Yelusalemu, ili vasikamuli. ⁵ Vandu yivamjumilili Kilistu vapatili liwovi kwa ujumilwa wula, vandu vayongishekili kila lijuva.

Pauli akulota milotu kula Tiloa

⁶ Pauli na vayaki vapitili mlima wa Fulu-gia na Galatiya, Mfuki Mng'alili avakanishili vakotoo kulandula chilongu chila mlima wa Asia. ⁷ Pavafikili kumbaka ya Misia vayeshili kuyenda Betaniya, lakini Mfuki Mng'alili wa Yesu kavajumisha ha. ⁸ Vapitili Misia vasunukila Tiloa. ⁹ Pamihhi Pauli alotili milotu, amuwonili mundu yumu wa Makedoniya kawoloka pala akumdedeka kumuwombela, “Jabuki, wisi Makedoniya wututangi.” ¹⁰ Palotili kala milotu yila, twayitalishili kuyenda Makedoniya pangajila kukelwa kunu patumanya nakaka kucha Chapanga katukema tuvalandulili Chilongu cha Nyanyi.

Kulowoka kwa Lidia

¹¹ Tufuma Tiloa, twayendili kwa watu mbaka Samotilaki na chilawu yaki tufika Neapoli. ¹² Tufuma Neapoli twafikili Filipi, mbwani ya wilaya ya kwaa ya Makedoniya na wuwula wula vaveli pasi ya wutwa wa Loma. Twayikalili mbwani ayi majuva vautunga. ¹³ Mulijuva lya kupumulila twafumili panji ya mlyangu, tuyenda muluwongu lwa lweni, tukacheyi kuna mahali pa kudadavila Chapanga. Tuyikala, tuywanga na vadadala vatanganikili pala. ¹⁴ Mdadala yumu, mwenikaya wa Tiatila, litawa lyaki Lidia amujumagha Chapanga, mweni ahemishagha yingwa sitalamili, mweni aveli msangi, kapikana, mundima yaki yifuwuliwa na Bambu, vavika filongu fyawombeyi Pauli. ¹⁵ Hata pabatishiwi kala, mweni na vandu

va munyumba yaki, katuluva, padeta, kucha muhiga ndiva msangi kwa Bambu, muyingili munyumba yangu muyikali. Katung'ang'anika.

Pauli na Sila vakutayiwa muchijaka

¹⁶ Patuveyi tukuyenda mahali pala pakudavavila, mvanda yumu mhinja yavelili akutungunga atuwonili, avelili akuvalondulela valundamali vaki mbiya sitangalili kwa kutunga.

¹⁷ Muhinja ayu kamukovekela Pauli na yufwi pawuta na kudeta, “Vandu ava ndi ndumindumi wa Chapanga avelili kumbindi, veni davavawuli ndambu ya kulowoka.” ¹⁸ Agolili nawula kwa kila lijuva. Lakini Pauli yamunyekwili, kamghalambukila mhinja kamuwombela yula chinyamkela, “Ngukulayisha kwa litawa lya Yesu Kilistu, ufumi kwa mundu ayu!” Kamfuma chipindi chichila chila.

¹⁹ Topi vabambu vaki pavawonili kucha chivashuvilileyi kupata mbiya chipela, vavakamula Pauli na Sila, vavakuluwulila pawelu kwa vakomi va mbwani. ²⁰ Vavatola mbaka kwa vahiga milandu, vadeta, “Vandu ava vakugola ndilingu mumbwani yetu na veni Vayawudi.

²¹ Kandi vakuwula milandu yeni kwa yufwi vandu va Loma tukujumishwa ha kusijumila na kusikovekela.” ²² Lipinga lya vandu vala vosi vavayendela na vala vahiga milandu vavawopusola yingwa shawu kwa liwovi, valayisha vavalatuli ndomondi.

²³ Pavalatuwili nendu vavataya muchijaka, vavalayishila machonda va muchijaka vavadimi nesu. ²⁴ Kwanongwa ya nayililu yila machonda avavikili muchumbagati

cha mugati nendu ya chijaka kavawopa mawulu vawu mumingongola.

²⁵ Mandandu Pauli na Sila vavelili vakudadava kwa Chapanga na kusomola mbombu sha kumjuma Chapanga, kunu vawopiwa vamonga vavelili vakuvapikanisha. ²⁶ Tepu pavelili na chiyighayigha chikomi, mbaka chikandilu cha chijaka chitikanyika, tepu milyangu yifuwuka na mingongola yilekana. ²⁷ Yula mdimi wa chijaka kayimuka, kawona milyangu ya chijaka yifuwuka, akacheyi vala yivawopiwili vosi vatuva, kakwemula chimayi chaki, akadayileyi kwiwulagha. ²⁸ Ila Pauli awutili kwa lishu likomi, “Ukotoo kuyiwulaya, twawosi tuva baha.”

²⁹ Pamkemili kala mundu ayeghi luliku, yula machonda kajumbila mgati, kunu pabagama kwa lyogha, kavawila pamawulu va Pauli na Sila. ³⁰ Pambeli kavayegha panji, kavadasha, “Bambu goli liki ili nowuliwi?”

³¹ Vamuwombela, “Mjumili Bambu Yesu, yuwi dawulowoki pamu na yivaveli munyumba yaku.” ³² Vamuwombela chilongu cha Bambu, mweni na vandu vosi yivavelili munyumba yaki. ³³ Kavalalika chipindi chichila chila, yaveli pamihi, kavawofuwa filonda fyawu, pambeli mweni na vandu va munyumba yaki vabatishiwa chipindi chichila chila. ³⁴ Pambeli kavatola Pauli na Sila kayaki, kavagayila filivi. Mweni na valongu vaki vosi vagola lihungu kwanongwa ayi ponopa vava vakumjumila Chapanga.

³⁵ Chilawu yaki pamalavila, vahigha vavalayisha vakomi va machonda vawu pavadeta,, “Muvafumishi vandu ava vayiyendeli.”

³⁶ Yula mdima chijaka kamuwombela Pauli filongu fila padeta, “Vahigha valayila vandu ili mufuwuliwi, topi ponopa mfumi panji, myiyendeli kwa kusika.”

³⁷ Pauli kavawombela, “Kucha chindu liki? Ingava twavelihela mbatiwa, vatulatula ndomondumu pawelu kunu yufwi vandu va Loma, pambeli vatutaya muchijaka, ponopa vakudayila kutufumisha kwa chifisu? Ng'odu, vayisi veni vatufumishi.”

³⁸ Vakomi va machonda vavawombela vahigha milandu ayi, veni vatilili pavapikanishili kucha vandu va Loma. ³⁹ Vayisa kuvaluva vapomeli na pavavafumishili mugati, vavaluvili vafumi mumbwani yila. ⁴⁰ Pauli na Sila vafumili muchijaka, vayendili kaya kwa Lidia. Aku vatanganikili na vakilistu na vavasikisha moyu vayenda.

17

Kughayanika Mutesalonike

¹ Kwa kupitila Amfipoli na Apolonia vafikili Tesaloniki, aku kwavelili nyumba ya kudadavila ya Vayawudi. ² Na Pauli, ayilumbili pamu kucha wuyivelili chishovi, awombanili nawu kwa chipindi cha majuva va kupumulila matatu yivayilongushili, pasoma Mayandiku Vang'alili. ³ Ahimulili na kulangusha kucha alatiwili Kilistu kuteshiwa na kushukuka. Kavawombela, “Ayu Yesu yindivalandulila ndi Kilistu.” ⁴ Vamonga

vajumilili, vayilongosha na Pauli na Sila na Vagiliki vamumanyili Chapanga, vatangalili nesu na vahumbu vatangalili, vayihasha pamu nawu.

⁵ Lakini Vayawudi vawonili geli, vavatulili lipinga lya vandu kusoku vangali lusungu na vawafu, vagolili ndilingu mbwani, vavayendela vandu kunyumba ya Yasoni, vakadayileyi Pauli na Sila kuvayegha kwa vandu va mumbwani.

⁶ Pavapotili, vamkukusha Yasoni na valongu vaki vamonga kwa vakomi wa mumbwani, vakawuteyi vakadeteyi, “Vandu ava vaghambulili mulima vosi, vayisa na mumbwani yetu.”

⁷ Na Yasoni kavalibushila na ava vosi vakugola milandu yiveli yilinganila ng'odu na Malawu va Chapanga vamupili Musa va Kayisali, pavadeta kuna mutwa wingi, vakumkema Yesu. ⁸ Kwa filongu fila vakomi va mumbwani na lipinga lya vandu vapatili lyova. ⁹ Yivagolili Yasoni na vayaki vahombi mbiya, pambeli vavalekiselili vayendi.

Aku Belea

¹⁰ Tepu valongu ava vavayeghili Pauli na Sila pamii mbaka Beleya. Veni pavafikili kula vayingilili munyumba ya kudadavila ya Vayawudi. ¹¹ Vandu ava vavelili vanyanyi pitu vala va Tesaloniki, vapikanishili chila chilongu kwa moyu wosi na majuva vosi vayiwulili mayandiku, kulola kucha nakaka chavawombela Pauli na Sila. ¹² Topi, vandu vamonga vatangalili vajumilili na vadadala va Chigiliki vaveli na fyewu fikomi na wuwula valulumu. ¹³ Lakini, Vayawudi wa Tesaloniki pavamanyili kuva Pauli

avelili akulandula chilongu cha Chapanga aku Beleya, vayendili aku, vakandili ndilingu na kuvatumisila lipinga Iya vandu. ¹⁴ Vala valongu vamuyeghili Pauli kumbwani lakini Sila na Timotewu vasiyalili Belea, ¹⁵ Vala valongu vamuyeghili Pauli vayendili pamu nayu mbaka Ateni. Pambeli, vawuya pamu na yalayishili Pauli kuva Sila na Timotewu valopukesi vamu-kovikeli.

Pauli akuywanga na vandu va Ateni

¹⁶ Pauli avelili akuvaveta Sila na Timotewu aku Ateni, mugati ya moyu waki akalalili nendu kuwona ndambu mbwani yila yamemili ming'omung'omu. ¹⁷ Topi munyumba ya kudavila awombanili na Vayawudi vamumanyili Chapanga na vala atanganikeyi nawu majuva vonda papiteyi mulipinga. ¹⁸ Vamonga vakovikelili ndambu ya Epikulo na Stoiki valimbanili nayu. Vamonga vadetili “Akudayila kudeta liki ayu ndwangamlomu?” Wula Pauli avelili akulandula milandu ya Yesu na kushukuka, vamonga vadetili “Yikulangusha kucha ayu akulandula milandu ya vachapanga vahlenja.” ¹⁹ Vamtolili Pauli, vamuyegha Aleopagu, vadeta, “Tudayila kumanya chilongu achi chashonu uvelili ukutuwombela. ²⁰ Findu fimonga twapikanishili kwa majaji vetu fikuwoneka kucha miwujawuja kwa yufwi. Tungadayilili kumanya milandu ayi yina mana liki.” ²¹ Venikaya va Ateni na vandu vamonga vayikalaya aku vavelili chipindi chawu chosi vakahimuleye na kupikanisha filongu fya shonu.

²² Topi, Pauli awolukili pawulongolu pa chitemela cha Aleopagu, adetili: “Vandu va Ateni! Nguwona kuva yuwi, vandu mukukovekela deha ya kumukovikela Chapanga nendu. ²³ Kwa nongwa ayi pambiteyi aku na aku na kulola milandu ya kudadava kwenu, ng'ona fyalu fiyandikiwa filongu afi, ‘Kwa Chapanga yangajila kumanyika.’ Topi nenga kulandula milandu yaki, mweni avelili mkumjuma yula mungajila kumumanya. ²⁴ Chapanga yagolili mulima na findu fyosi fivelili, wula mweni ndi Bambu wa kumbindi na mlima, akwikalagha munyumba ya Chapanga yivajengili kwa mawoku ha, ²⁵ Wala akutangiwa na mawoku va mundu ha, kucha akwilata chindu chochosi, nongwa mweni akuvagayilaya vonda unofu na Mfuki wa findu fyosi. ²⁶ Mweni agolili kila mlima wa vandu vosi kufuma kwa mundu yumu, kuwasha kuyikala mlima wonda. ²⁷ Agolili nahawu, ili milima ayi yimukovikeli na kucha wula kwa kuyibunula, mbaka yamfikili. Lakini hata naha Chapanga kakutali ha kwa kila mundu. ²⁸ Kucha adetili mundu yumu, Mugati yaki mweni, yufwi tukuyikala, tukuyiwe-sha na tuva baha! Kucha vasomola lumbombu vamonga vadetili, ‘Yufwi vana vaki.’ ²⁹ Topi payiva, yufwi vana va Chapanga, nyanyi ndili kuyihola Chapanga kucha chumang'andu, mbiya awu ligonguweli lya kusongola na kutayiwa malembu na mundu. ³⁰ Chapanga agolili kucha akulola ndili chipindi chila cha vandu vavelili vapufi lakini ponopa, akuvalayila vandu

vosi kila mahali vapomeli. ³¹ Nongwa kavika lijuva davahighi vamulima kwa haki, kwa mundu yula amshawulili, mweni kavagayila vandu vosi vawoni nakaka chilongu achi kwa kumshukusha mundu ayu kufuma munjifwa!”

³² Pavampikanishili Pauli padeta chilongu cha kushukuka muchikongu, vamonga vasekili, vamonga vadetili, “Tukudayila kukupikanisha kandi chilongu achi!” ³³ Pauli kavaleka, kafuma kuchitemela. ³⁴ Lakini vandu vamonga vayilongushili pamu, vamjumilili Chapanga vavelili Dionisiu wa Aleopagu na mdadala yumu vakumkema Damali na vamonga.

18

Pauli kula Kolindu

¹ Pambeli, Pauli awukili Ateni, kayenda Kolindu. ² Aku Kolindu, amuwonili Myawudi yumu vakumkemaya Akula, mlelwa wa Pontu. Akula pamu na mwehi waki yivamkema Piliska, vavelili vawuya kufuma Italiya lijuva lilila, kwanongwa ya Kayisali Kilawudiu avelili kalayisha Vayawudi vosi vawuki Loma. Pauli ayendili kuvalola. ³ Kwa nongwa veni vavelili vakugola mibudi kucha mweni, Pauli ayikalili nawu akugola chichuku. ⁴ Kila lijuva lya kupumulila agolili maywangu munyumba ya kudadavila akayesheyi kuvakwegha Vayawudi na Vagiliki.

⁵ Sila na Timotewu pavafikili kufuma Make-doniya, Pauli atolili chipindi chaki chosi kulan-dula, kuvawombela Vayawudi kucha Yesu ndi

Kilistu. ⁶ Vamlimbili na kukanda kumjowola, kapunda yingwa shaki pawulongolu yawu padeta, “Pamuyaghamila mani mwaveni, nenga ndivahela mbatiwa yoyosi kwa chilongu achi. Kukandila ponopa dandivayendeli vandu va milima yingi.” ⁷ Topi, afumili apa kayenda kwikala kaya kwa mundu yumu yamumanyili Chapanga vakumkema Titusi Yustu, mweni nyumba yaki yavelili pabehi na nyumba ya kudadavila. ⁸ Kilispu, mkomi wa nyumba ya kudadavila, amujumilili Bambu mweni pamu na valongu vaki vosi. Vakolindu vatangalili vapikanishili unjagila awu vajumilili na kabatishiwa.

⁹ Lijuva limu pamihi, Bambu amuwombilili Pauli kwa milotu, “Kotoo kutila kulandula, yendileli kulandula ngajila kuwuya kumbeli.

¹⁰ Nenga dandivi pamu na yuwi, wala kwahela mundu dakugoboli na kukutesha, nongwa nenga ndiva na vandu vatangalili mbwani ayi.”

¹¹ Kayikala aku chipindi cha mwaka wumu na myesi sita pavalagha chilongu cha Chapanga.

¹² Chipindi Galiu avelili mkomi wa Akaya, Vayawudi vamuhomkela pamu vamkamula Pauli, vamuyegha kuchitemela, ¹³ vakadeteyi, “Mundu ayu akuvakwegha vandu ili vamjumi Chapanga kucha valemili Malawu va Chapanga vamupili Musa.”

¹⁴ Na Pauli padayileyi kudeta, Galiu kavawombela Vayawudi, “Mani chingavelili chilongu achi nakaka chawafu, yumwi Vayawudi yingavelili haki nenga kuvapikanisha. ¹⁵ Lakini leki yiva malimbu venu hela kuyilata filongu na matawa na Malawu va Chapanga vamupili

Musa, mulamuli mwaveni. Nenga nema kucha muhiga wa filongu afi.”¹⁶ Kavadagadaga vawuki pawulongolu ya chitemela.¹⁷ Veni vosi vamkamula Sositenesi, mkomi wa nyumba ya kudavila, vamtovanga pawulongolu ya chitemela. Wala Galiu akafiwoneyi filongu afi chindu ha.

Pauli akuwuya kandi Antiyokiya

¹⁸ Pauli ayikalili vakali na vala yivajumilili kula Kolindu kwa majuva vatangalili. Pambeli avayitawulili, kayipaka muwatu kayenda Siliya pamu na Piliska na Akula. Aku Kenikilea amowili fwili shaki kwanongwa yapingili mweni.¹⁹ Vafikili Ifesu, Pauli avalekili pala Pilisikila na Akula pambeli Pauli ayendili munyumba ya kudavila, vahimula na Vayawudi.²⁰ Vamuluvili ayikali nawu chipindi chitali nendu, lakini adayilili ng'odu.²¹ Paaveyi akuwuka kadeta, “Chapanga padayila danyisi kandi kwa yumwi.” Awukili Ifesu kwa watu.

²² Meli yawolukili Kayisalia, Pauli ayendili Yelusalemu kulijambusha lila lipinga lya vandu limjumilili Kilistu, pambeli kayenda Antiyokiya.²³ Ayikalili aku chipindi chifupi, pambeli kayendelela na mwanja kupitila Galatiya na Fulugia kavataya moyu vanachuli vosi.

Apolu akulandula Ifesu na Kolindu

²⁴ Topi Muyawudi yumu, litawa lyaki Apolu, mlelwa wa Alekisandilia, afikili Ifesu, mundu ya manyili kuywanga, mweni amanyili unofu Mayandiku Vang'alili.²⁵ Mundu ayu avelili vamulagha deha ya Bambu na wula

ndima yaki yaveli sakalamu, akandili kudeta na kuvalagha milandu minofu ya Yesu, mweni amanyili ubatishu wa Yohani mbatisha weka hela. ²⁶ Akandili kudeta kwa kugangamala munyumba ya kudadavila, hata Piliska na Akula pavampikanishili vamutolili kayawu, vamuhimulila deha ya Chapanga kwa chiganu nendu. ²⁷ Na padayilili kujabuka bahali kuyenda mbaka Akaya, valongu vamukuvilisha, vavayandikila vala vanachuli vamlaliki, mweni pafikili avatangili nesu vala vajumilili kala kwa usangi wa Chapanga. ²⁸ Nongwa avaweshili Vayawudi munu kwa vandu vosi, palangusha filongu fya Mayandiku va kucha Yesu ndi Kilistu.

19

Pauli akulandula kula Ifesu

¹ Chipindi Apolu avelili Kolindu, Pauli ayendili mwambu wa mlima wa fidunda, afikili Ifesu aku avawonili vanachuli vam. ² Kavadasha, “Wuli mwapokilili Mfuki Mng'alili pamujumilili?” Vamuyangula, “Ng'odu hata twakalihela kupikanisha kucha kuna Mfuki Mng'alili.”

³ Kavadasha, “Ubatishu liki mwabatishiwili?”

Vamuyangula, “Kwa ubatishu wa Yohani mbatisha.”

⁴ Pauli kadeta, “Yohani mbatisha abatishili kwa ubatishu wa kupomela, pavawombela vandu vamujumili mweni yula dayisi kumbeli yaki, ndi Yesu.”

⁵ Pavapikanishili afi, vabatishiwa kwa litawa lya Bambu Yesu. ⁶ Pauli, pavavikilili kala mawoku vandu vala, Mfuki Mng'alili kavasunukila

vala, vakanda kudeta kwa detelu henja na kulantula unjagila wa Chapanga. ⁷ Pavavalangiwi vaveli valulumi lilongu na vavili.

⁸ Kayingila munyumba ya kudadavila, kadeta kwa kugangamala kwa chipindi cha myesi mitatu, pawombana na vandu na kuvakwegha mumilandu ya wutwa wa kumbindi kwa Chapanga.

⁹ Lakini vamonga vaveli na lukilu, valema kujumila, vakanda kuywanga wafu kuyilata deha ya Bambu mulipinga lya vandu. Topi, Pauli kawuka kavaleka, kavatola pambali vanachuli vaki, pawombaneyi na vandu majuva vonda kubwalu ya mundu yumu litawa lyaki Tilanu. ¹⁰ Milandu ayi yayendililili chipindi cha myaka mivili, hata Vayawudi na Vagiliki venikaya vonda va Asia valipikanishili chilongu cha Bambu.

Vana va Sikewa vakuyesha kuvinga finyamkela

¹¹ Chapanga agolili mihilu mikomi kwa kupitila Pauli. ¹² Vandu yivavelili vatami vatolili fitambala na yingwa sha chichuku sha Pauli vavayeghela vatami vawu pavagufyili matami vawu vawukili na finyamkela vavafuma.

¹³ Vayawudi vamu yivavinga finyamkela vayelijili aku na aku pavayesha kutambula litawa lya Bambu Yesu kwa vala yivavelili na finyamkela, pavadeta, “Nguvawombela kwa litawa lya Yesu, yula Pauli yamlandula.” ¹⁴ Vana saba va Sikewa, Mtambika mkomi wa Vayawudi, vavelili vamu wa vala yivagola nawula.

¹⁵ Lakini chinyamkela avayangulili, “Ndimu-
manya Yesu wuwowu ndimumanya Pauli, lakini yumwi mwavaghani?”

16 Pambeli yula mundu yaveli na chinyamkela kavajumbila nongwa avasidili liwovi. Na vala vana va Sikewa vatuvili kufuma nyumba yila chipula na vamema mivanga mumuvili yawu. 17 Kila mundu wa aku Ifesu, Muyawudi na Mugiliki vapikanishili filongu afi. Vonda valwangili, valijumilili litawa lya Bambu Yesu. 18 Vandu vatangalili vala yivajumilili Bambu vayihasha pamu, kudeta kwa vandu milandu yivagolili. 19 Vamonga yivagolili milandu ya uhavi, vakungashili fitabu fyawu, vafinyanya motu, vandu vonda vafiwona. Kwa kukasha vaveli fikulinganila na mbiya migwala alufu milongu muhanu ya mbiya sha Malekani. 20 Kwa ndambu ayi chilongu cha Bambu lyakwilili kosi na kuva na liwovi nendu.

Ndilingu aku Ifesu

21 Milandu ayi payipelili, Pauli alamulili kuyenda Yelusalemu kupitila Makedoniya na Akaya. Paghaveyi munjila adetili mundima yaki, “Pandiva kula, danyendi Loma.” 22 Kavalayisha vandu vavili vatangi vaki, veni vaveli Timotewu na Ilastu, vamlonguleli kuyenda Makedoniya na mweni asighalili Asia chipindi chitali.

23 Chipindi achi kwafumbukili ndilingu ngomi aku Ifesu kwanongwa ya deha ya Bambu. 24 Kwaveli na mponda mbiya vamkemaya Demetiliu, mweni aveli na chichuku cha kusongola ming'omung'omu ya nyumba ya mlungu mdadala vamkemaya Alitemi. Mafundi vaki vamgolilili chichuku chatatili mbiya sitangalili. 25 Demetiliu kavakungula ava pamu na vamonga

vavelili na chichuku chichila, kadeta, “Yumwi valulumi, mumanya kucha ulundamali wa yufwi ukufuma muchichuku achi. ²⁶ Ponopa mukulola na kupikanisha mwaveni milandu yagolili Pauli apa Ifesu hela ha, ila kosi Asia. Mweni kavagola vandu vaghalambuki na kujumila kucha milungu ayi yivagolili na vandu, ndi milungu ng'odu. ²⁷ chichuku achi dachivi na litawa livipili. Ila chindu achi dachigoleki munyumba ya mlungu yivamkemaya mdala yaveli mkomi Alitemi, davalangiwi kucha chindu ha. Pambeli jumu shaki ayu sivelili Asia yonda na mlima wonda dasipeli!”

²⁸ Pavapikanishili afi vakalala, vavika umatu, pavadeta, “Mkomi Alitemi wa Vaifesu!” ²⁹ Mbwani yosi yamemili ndilingu, vatuva mbilu vayingila pavadingila, chipindi achi vavakang'ala Gayu na Alisitaku, venikaya va Makedoniya vaveli mumwanja pamu na Pauli. ³⁰ Pauli padayileyi kuyingila pagati ya vandu, vanachuli vaki vamukanisha. ³¹ Vakomi vamonga va Asia, vavelili vaghanja vaki, vavalayisha vandu vaki, pavamluva akotoo kuyenda kula kuvadingila misambu, dayivi ngondu kwa mweni. ³² Chipindechi, vakawuteyi vamonga vavelili vakudeta chindu achi na vamonga chindu chila, yavelili ndilingu, mbaka lila likungashu lyatilingikili, mbaka vamonga vamanya ha nongwa liki vayikungashili pamu. ³³ Topi Vayawudi vamugolili Alekisanda ayilangushi paulongolu, vandu vamu vayiholili ndi mweni. Topi Alekisanda kavapungila vandu liwoku, akadayileyi kuyitasha paulongolu ya

lipinga lya vandu. ³⁴ Lakini pavamanyili mweni ndi Muyawudi, vonda vawutila pamu kwa lishu limu, “Mkomi Alitemi wa Vaifesu!” Vayendelela kuwuta nawula masaa mavili.

³⁵ Pambeli ndumindumi wa mbwani yila aweshili kuvagola vanyamali. Kavawombela, “Kila mundu wa Ifesu, kamanya kucha mweni ndi mdimi wa Vaifesu nyumba ya mlungu yivamkema Alitemi na mdimi wa lila ling'omung'omu liponikili kufuma kumbindi.

³⁶ Kwahela mundu yalema milandu ayi. Topi munyamali, mukotoo kugola chindu chochosi ngajila kuyivavala. ³⁷ Muvayegha vandu ava, vangajila kuhija findu fya nyumba ngomi ya mlungu wetu mdadala awu kumjowola.

³⁸ Payiva Demetiliu na vagolafichuku vaki mani vana nongwa na vandu ava, kuchiveli chitemela na kwaveli vakomi va milima, vakuwasha kuvahigha. ³⁹ Kucha muna milandu yingi, muiyeghi kuchitemela cha milandu kucha ayi.

⁴⁰ Kwa findu figolikili nalelu, tungaweshili kuhighiwa kwanongwa tuyegha ndilingu. Kandi tuvahela cha kudeta nongwa liki tugola ndilingu mulipinga ali.”

⁴¹ Padetili kala fila, kamalila likungashu.

20

Pauli akuyenda kandi Makedoniya na Ugiliki

¹ Milandu yila payipelili, Pauli avakemili pamu vala vanachuli, avakuvilishili kunda. Pambeli kavayitawula kawuka kayenda mbaka Makedoniya. ² Apitili milima yila akavakuvilisheyi

ndima vandu kwa filongu fitangalili. Pambeli afikili Ugiliki. ³ Kweni ayikalili myesi mitatu. Payitandeyi mwanja wa Siliya, awonili kucha Vayawudi vavelili vakudayila kumgolela findu fya wafu, awonili awuyi kwa kupitila Makedoniya. ⁴ Vandu ava vavelili vamkovekelili Pauli, Sopatu mwana wa Pilu kufuma Beleya na Alisitaku na Sekundusi na vandu va Tesaloniki na Gayu mundu wa Delibe na Timotewu pamu na Tukiku na Tilofimu vandu kufuma Asia. ⁵ Ila vandu vala vamlongulela kala vakamuvetileyi Tiloa. ⁶ Yufwi palipitili lijuva lya mibumunda yingajila simika, twayipakilili muwatu kufuma Filipi na mulijuva lya muhanu twafikili Tiloa. Aku twayikalili lijuma limu.

Pauli mwanja wa mwishu kwa vandu va Tiloa

⁷ Lijuva lya kupumulila palumii vatanganikili kulya mibumunda yingajila kutayiwa simika, Pauli kayangwa na vandu mbaka paman-dandu, kwanongwa akayilateyi kuwuka chilawu yaki. ⁸ Chumbagati mutuvelili chaveli kumbindi, kwavelili niku sitangalili sikayakeyi pala patutang'anikeyi. ⁹ Chijana yumu litawa lyaki Eutuku avelili kayikala padilisha chipindi Pauli akuyendelela kulandula. Eutuku akandili kulisila padokwa padokwa mbaka mbota simukamula, awili pasi kufuma kumbindi golofwa ya tatu. Vamusola asovili kala. ¹⁰ Pauli asunukili pasi, kagondama, kamukusikila na kudeta, "Mkotoo kuyipwelesha nongwa akali na unofu mugati yaki." ¹¹ Pambeli kakwela kandi kumbindi, kaketula libumunda, kalya. Kayendelela kulandula

mbaka linyagogolu, pambeli kawuka. ¹² Vala vandu vamtolili yula msongolu mbaka kayaki aveli mnofu nakaka, vandu vadowoka dohoo.

Mwanja kufuma Tiloa kuyenda Miletu

¹³ Yufwi twayipakilili muwatu twalongulili kuyenda Asu, kula tungamtolili Pauli, ndambu yalamulili mweni akadayileyi kufika kula kupitila kumlima. ¹⁴ Topi, tutang'aniki nayu kula Asu, tumpakila muwatu, tuyenda Mituleni. ¹⁵ Kufuma aku twafikili Chiu chilawu yaki. Lijuva lya pili, twawolukili Samu na chilawu yaki twafikili Miletu. ¹⁶ Pauli avelili kayilata kuyendelela na mwanja kwa watu ngajila kupitila Ifesu ili akotoo kukelwa nendu aku Asia. Avelili aku-lopukeshwa kucha angaweshili kufika Yelusalemu kwa lihungu lya Pendikosti kucha yingaweshili.

Pauli akuvayitawula vavaha wa Ifesu

¹⁷ Kufuma Miletu Pauli alayishili unjagila kwa vavaha va lipinga lya vandu yivamjumilili Kilistu va Ifesu vatanganiki na mweni. ¹⁸ Pavafikili vavaha avawombilili, "Mumanya ndambu yindiyikalili na yumwi majuva vosi kukandila lijuva lila lya kwaa pafikili mkowa wa Asia. ¹⁹ Mumanya ndambu yindimkimbanikilili Bambu kwa chigoyi chosi. Navelili muchipindi chidindalili kwa milandu ya ufyangu yivagolilili Vayawudi. ²⁰ Ndaweshili ng'odu kuyilyepa kuvalandulila chilongu chochosi cha kuvatanga, kuvalandulila pawelu na kaya shenu. ²¹ Ndivagayila unjagila Vayawudi na Vagiliki vapomeli sambu kwa Chapanga na kumjumila Bambu wetu Yesu. ²² Ponopa muloli, kunu

pandimjumila Mfuki Mng'alili, ndiva mumwanja kuyenda Yelusalemu, manya ng'odu milandu dandang'aniki nayu kula. ²³ Ila manya kucha Mfuki Mng'alili akungayika nenga mukila mbwani, kucha kuwopiwa na tabu fikumetela. ²⁴ Lakini nenga chindu ha, ngiba goli chila chichuku chanyimbili Bambu Yesu malili nanduli milandu ya nyanyi ya usangi wa Chapanga.

²⁵ “Napitili kwa vayenu vamonga, vosi ndivalandulila wutwa wa kumbindi kwa Chapanga. Lakini ponopa manya kwahela hata mundu yumu dang'oni kandi. ²⁶ Topi nalelu nguva-wombela kucha payaghamila muyenu yumu, mani mwaveni. ²⁷ Nongwa ngangajila hata padokwa ha kuvawombela fyosi fyayilata Chapanga. ²⁸ Mwivavali, mulidimi lipinga lila Mfuki Mng'alili lyavavikili yumwi muvi vadimi vaki. Mulidimi lipinga lya vandu yivamjumilili Kilistu, Chapanga avapatili kwa mwasi wa mwana mundu. ²⁹ Manya finofu munu kucha pambeli pang'uka nenga fingekeambi vakali davavayanangi na davavi na lusungu ha na lipinga ali. ³⁰ Hata vayenu vamu davafumbuki vandu davadeti milandu ya ufyangu ili kuvayaghamisha vandundami na kuvagola vavakovikeli veni hela. ³¹ Mloleyi kunu pamukumbuka kucha chipindi cha myaka mitatu majuva vosi ngutofya ha kuvakayika mwavosi kunu panila misosi pwaa.

³² “Topi, ponopa nguvavika mumawoku va Chapanga na kwa chilongu chaki cha usangi, mweni akuwasha kuvagola na kuvagay-

ila mbala pamu na vala vonda yivaveli vaki. ³³ Nenga ndavelili na luhujulu ha lwa mbiya na chumang'andu, wala yingwa sha mundu yoyonda. ³⁴ Yumwi mwaveni mumanya kucha gola chichuku kwa mawoku vangu ndimweni kuyipatila findu fyangu pamu na vayangu. ³⁵ Kwa milandu yosi ndivalangusha kwa ngimbaniku ngomi na mukuweshwa kuvatanga vasosuvafu na kukotoka kuyivasuwa filongu fya Bambu Yesu, ndambu yadetili, 'Ngiba kutawula pitu kupokela.' ”

³⁶ Pamalili kudeta afi katundama kadadava pamu na vosi. ³⁷ Vosi valila, vamkusikila Pauli na kamkola liwoku kumunonela. ³⁸ Vapatili lung'ong'u nesu kwa chilongu chavadetilili kucha davamuwoni kandi ha. Topi, vamyegha mbaka kuwatu.

21

Pauli akuyenda Yelusalemu

¹ Patuyitawulili kala, twayipakili muwatu tuyenda mbaka Kosi. Chilawu yaki twafikili Lodi, kufuma aku twayendili mbaka Patala. ² Kula twawuwonili watu wuvelili wukuyenda Foiniki, twipaka tuyenda. ³ Pambeli twafikili mahali paveli tukuweshwa kuyiwona Kupilu, twapitilili kundamba yaki tulongosha kuchanya ya Siliya. Twawolukili mbwani ya Tilu vasunushi misiwu yivelili muwatu. ⁴ Kula tuvawona vandundami, tuyikala nawu majuva saba, veni vamuwombela Pauli kwa liwovi lya Mfuki Mng'alili akotoo

kuyipakila kuyenda Yelusalemu. ⁵ Mbaka majuva vala pavafikili, twawukili na vandu vonda pamu na vadala vawu na vana vawu vatupe-likeshili mbaka panji ya mbwani, tutundama muluwongu lwa bahali tudadava kwa Chapanga. ⁶ Patuyitawulili nawu, tuyipakila muwatu, veni vawuya kayawu.

⁷ Yufwi twayendili Tilu mbaka Tolemaisi pala twavajambushili Vakilistu vayetu, twayikalili na veni lijuva limu. ⁸ Chilawu yaki tuwuka tuyenda Kayisalia. Kula twayendili kayaki Filipu mulandula wa Chilongu cha Nyanyi. Mweni aveli yumu wa vala saba yivashawuliwili kula kukanisa lya vandu va Yelusalemu. ⁹ Avelili na vana vadala mchechi yivavelili vakalihela kuhetiwa veni vavelili na chichuku cha kulandula unjagila wa Chapanga. ¹⁰ Topi, twavelili tuyikala kula majuva vatangalili, mbuyi yumu litawa lyaki Agabasi afikili kufuma Yudeya. ¹¹ Atuyisilili katola lufunga lwa muchiwunu cha Pauli, kayikonga mawoku na mawulu, kadeta, “Mfuki Mng'alili kadeta naha, ‘Vayawudi kula Yelusalemu davamuwopi nahawu mundu yavelili na lufunga alu na damuhadiki kwa vangutungu va Vayawudi.’ ”

¹² Topi patupikanishili afi, yufwi na vandu yivavelili mahali pala, twamuwombili Pauli akotoo kuyenda Yelusalemu. ¹³ Lakini Pauli ayangulili, “Mukudayila kugola liki? Mukudayila kubalula mutwi nenga kwa misosi? Ndiva kala kuwopiwa muchijaka kula Yelusalemu weka hela ha, ila hata kusova kwanongwa ya Bambu Yesu.”

14 Patulemwili kumudedeka twanyamalili, twadetili hela, “Chadayilili Bambu chigoleki!”

15 Patuyikalili pala padokwa, twawopili misiwu ya mwanja, tuyendelela Yelusalemu.

16 Vala vandundami vamonga va Kayisalia vayendili pamu na yufwi, vatuyegha kaya ya Mnasoni twavelili tukuyenda kuyikala pamu na mweni kwa chipindi. Mnasoni avelili mwenikaya wa Kupilu, avelili mkilistu kwa majuva vatangalili.

Pauli akuyenda kumjambusha Yakobi

17 Patufikili Yelusalemu, Vakilistu kula vatuyangili nyanyi nendu. 18 Chilawu yaki Pauli ayendili pamu na yufwi kumjambusha Yakobi na wuwowu vavaha vonda va vala Vakilistu yivavelili pamu. 19 Pambeli pavajambushili kala, Pauli avagotulilili milandu yosi yagolili Chapanga kwa vangutungu va Vayawudi kupitila undumindumi waki. 20 Pavapikanishili afi, vamjumila Chapanga, pambeli vamuwombela Pauli, “Mlongu, ukuweshu kuvawona Vayawudi Vakilistu ngenju ngenju vonda vana weyi nendu kwanongwa ya Malawu va Chapanga vamupili Musa. 21 Veni vahimuliwa milandu yaku, kucha ukuvalagha Vayawudi vosi mumilima kumleka Musa, kuvawombela vakotoo kuvagola jandu vana vawu, wala kukovikela milandu yivashovililili. 22 Tugoli liki ponopa? Nakaka veni vapikanila kala kucha yuwi kwisa. 23 Topi, goli ngimu yitukuwombela. Kuvaveli vandu mchechi yivavikili lilaghanu. 24 Wilumbi pamu na veni mudadawu ya kuying'alisha, kuhomba

mbiya sidayiliwa, pambeli wuvamoghi fwili shawu. Topi vandu vonda davamanyi kucha filongu fila fivawombiliwili fiyatili yuwi fyahela mana yoyonda na kucha umweni baha ukuyikala ngimu shaliya ya Malawu va Chapanga vamupili Musa wuvadeta. ²⁵ Lakini kwa milandu ya vandu va milima yosi yivamjumilili Kilistu tuvayandikila kala baluwa na highilu yetu, vakotoo kulya findu fyavatambikili ming'omung'omu ya kusongola na vakotoo kulanda mwasi na vakotoo kulya fibudu na vakotoo kugola uwoni.”

²⁶ Chilawu yaki Pauli avatolili vala vandu kagola dadava ya kwing'alisha pamu na veni. Pambeli kayingila Munyumba ya Chapanga kuvawombela kucha ndili dayivi mwishu wa kuying'alisha pamu na veni na matambiku davagoli kwa vandu vosi vala.

Pauli akukamuliwa munyumba ya Chapanga

²⁷ Chipindi cha majuva saba pavaveghi samba vapela, Vayawudi yivavelili vakufuma mlima wa Asia vamuwonili Pauli munyumba ya Chapanga, vavatumishili lipinga lya vandu lyosi vawoni maya, vamukamula. ²⁸ Vawutili, “Yumwi valulumi Vayisilaeli! Mututangi. Mundu ayu yavawula vandu vosi kila mahali milandu yingajila kulinganila na mlima wetu na Malawu va Chapanga vamupili Musa na nyumba ayi ya Chapanga. Kandi, pawileka ayi, kavayingisha Vagiliki munyumba ya Chapanga, kapapighasha mahali apa pang'alili.” ²⁹ Vadetili naha nongwa vavelili vamuwona Tilofimu, Muifesu pamu

na mweni kumbwani, vakacheyi Pauli kamuyingisha Munyumba ya Chapanga.

³⁰ Kumbwani kosi kwakwilili ndilingu, vandu vayisili mbembu shonda, vamkamula Pauli, vamukukusha vamfumisha panji ya nyumba ya kudadavila na bahala pala milyangu ya nyumba ya kudadavila yitatiwa. ³¹ Vayitandili kala kudayila kumuwulagha Pauli, lakini filongu fyamufikilili mkomi wa machonda wa Chilumi kucha Yelusalemu yosi yaveli yikwila ndilingu. ³² Kavatola machonda na vakomi vawu, kavayendela mbilu. Veni pavamuwonili mkomi wa machonda na vamaichonda vamleka Pauli kumtovanga. ³³ Pambeli mkomi wa machonda kaselela, kamkamula, kalayisha awopiwi kwa mingongola mivili, kadasha, “Ayu ghani? Na kagola chindu liki?” ³⁴ Vamonga mulipinga lila vakawuteyi vakadeteyi naha na vamonga naha. Mkomi wa machonda kalemwa kupata milandu ya nakaka kwanongwa ya umatu wula, kavalayisha vamuyeghi mugati ya luviwu. ³⁵ Pauli pafikili mufikwelelu, machonda vawonili ngiba vamupapi kwanongwa ya ndilingu ya vandu. ³⁶ Nongwa lipinga likomi lya vandu vamkovikelili na kuwuta, “Mumuwulayi!”

Pauli akwitasha

³⁷ Pavamuyingisheyi muluviwu, Pauli aluvili kwa mkomi wa machonda padeta, “Nguweshakukuwombela chindu?” Yula mkomi wa machonda kayangula, “Kumbi ukuweshakuywanga Chigiliki! ³⁸ Yuwi yula Mumisili ndaa

mwandi apa akandili ndilingu na kuvalongosha vatovilela elufu mchechi mbaka kucheja ng'odu!" ³⁹ Pauli kayangula, "Nenga Muyawudi, ng'onekela Talisu kula Kilikiya, nenga mundu wa mbwani yimanyikili. Deku deku, ujumishi nywangi na vandu." ⁴⁰ Yula mkomi wa machonda kamjumisha. Pauli kawoloka muchikwenelu kavapungila liwoku vala vandu, pavanyamalili, akandili kuywanga nawu Chibulaniya.

22

¹ Pauli adetili, "Yumwi valulumi, valongu vangu na vatati vangu, mumbikanishi, nguyitasha kwa yumwi ponopa." ² Pavapikanishili kucha akudeta nawu Chibulaniya vayendelela kunyamala. Pambeli kadeta,

³ "Nenga mundu wa Vayawudi, ng'onikela aku Talisu mbwani ya Kilikiya, ila ngulila mbwani ayi, mumawulu va Gamalieli, vamanyili nyanyi Malawu va Chapanga vamupili Musa na va vambuyi vetu, ndayitawulili kwa ndima kwa Chapanga kucha yumwi vonda wumuvelili nalelu. ⁴ Ndivagobola na kuvawulagha vandu yivakovikeleyi njila ayi. Ndavakamulili valulumi na vadadala na kuvataya muchijaka. ⁵ Mtambika mkomi na vavaha va chitemela vosi vakutovilela chilongu achi. Veni vanyimbili baluwa vavayandikilili vala valongu vangu Vayawudi vavelili kula Damasku. Nyenda Damasku ili ndivakamuli vandu ava na kuvayegha mbaka Yelusalemu kunu vawopiwa ili vapati asabu."

*Pauli akudeta ndambu walowukili
Mateyi 9:1-19, 26:12-18*

⁶ “Topi, pamelili mudeha pabehi ya Damasku, pamusi saa sita, ngesha ngomi kufuma kumbindi tepu yifumbuka yilangasha mbembu shosi. ⁷ Ndiva pasi, mbikanisha lishu paling'ombela, ‘Sauli Sauli! Wuli mbona ukugobola?’ ⁸ Nenga ndimudasha, ‘Bambu, yuwi ghani?’ Mweni kayangula. ‘Nenga Yesu wa Nasaleti. Ndi yiwugobola.’ ⁹ Vala vayangu yivawonili yila ngesha, lakini vapikanishili ha lishu lya yula yaywangeyi na nenga. ¹⁰ Topi, nenga ndimudasha, ‘Goli liki Bambu?’ Mweni Bambu kang'ombela, ‘Woloki, yendi Damasku na aku davakuwombeli fyosi fiwudayiliwa kugola.’ ¹¹ Kwanongwa ya yila ngesha yaveli ngomi nola kandi ha, vala vayangu vanongosha kwa kungamula liwoku mbaka fika Damasku.”

¹² “Kula kwaveli na mundu yumu vamkemaya Ananiasi, aveli mundu yamumanyili Chapanga, akombikeshagha Malawu va Chapanga vamupili Musa na atundamiwili na Vayawudi yivavelili vakwiyikala Damasku. ¹³ Mweni ayisili kunola, kawoloka pabehi na nenga, kang'ombela, ‘Mlongu wangu Sauli! Loli kandi.’ Bahala pala nola kandi, ndimulola. ¹⁴ Anania kadeta, ‘Chapanga wa vambuyi vetu kakushawula yuwi ili umanyi chadayila na kumuwona yula goleki na kulipikanisha lishu lifuma mumlomu yaki. ¹⁵ Nongwa dawuvi mtovilela waki kwa vandu vosi, kwa milandu ayi wuyiwonili na kupikanisha. ¹⁶ Topi ponopa, ukuvetela liki? Woloki, ubatishiwi na uwushiwi sambu shaku na kulijumila litawa lyaki.’ ”

Pauli akukemiwa kuvalandulila vandu

¹⁷ “Pang’uyili kala Yelusalemu, padadaveyi munyumba ya Chapanga, ndalotili milotu. ¹⁸ Ndimuwona Chapanga, kang’ombela, ‘Lopukeshi wuki Yelusalemu, kwanongwa vandu va apa davajumili ng’odu pawuvatovilelili milandu ya nenga.’ ¹⁹ Nenga nyangula, ‘Bambu, ava vamanya kucha nenga ndavawopili na kuvatovanga vala yivakujumilili na ndayingilaya munyumba sha kudadavila shosi. ²⁰ Na Stefwani mtovilela waku pawulayiwili, nenga ndavelili pabehi najumilili chilongu achi na kusidima yingwa shawu vala yivaveyi vakumuwulagha.’ ²¹ Mweni kang’ombela, ‘Yendi, nenga dandikulayishi uyendi kutali kwa vandu vangajila kuva Vayawudi.’ ”

²² Vampikanisha chilongu chila mbaka pade-tili nawula, lakini vawuta pavadeta, “Mumuwulayi! Nongwa akujakwa ng’odu kunana.” ²³ Vayendililili kudwelimuka kunu pavachihongwi chihongu mihabiti yawu na kutikula lifu kumbindi kwa maya, ²⁴ yula mkomi wa machonda kalayisha vamuyeghi mugati ya luviwu lwa machonda, kadeta, mumulatuli ndomonde ili aweshi kumanya nongwa liki Vayawudi vakumuwutila. ²⁵ Pavamuwopili kala ili alatuliwi ndomonde, Pauli kamuwombela yula mkomi wa machonda yumu yawolukili pala, kadeta, “Wuli, Malawu vakujumisha kumulatula ndomonde mundu wa Loma ngajila kumuhigha?”

²⁶ Yula mkomi wa machonda papikanishili afi, kamuwombela mkomi wawu, padeta, “Ukuday-

ila kugola liki? Mundu ayu mwenikaya wa Loma!”

²⁷ Topi, mkomi wa machonda kamuyendela Pauli kamdasha, “Ung'ombeli, yuwi mundu wa Loma?” Pauli kamyangula, “Yina.”

²⁸ Mkomi wa machonda kadeta, “Nenga wuwu ndiva mundu wa Loma kwa kuhomba mahombu makomi.” Pauli kadeta, “Lakini nenga mundu wa Loma kwa kuwoneka.”

²⁹ Vala vandu yivavelili kala kwa kumudodosha Pauli vawukili. Hata yula mkomi wa machonda atilili pamanyili Pauli mundu wa Loma avelili vamuwopa na mingongola.

Pauli vamuyegha kuchitemela cha Vayawudi

³⁰ Chilawu yaki, mkomi wa machonda akadayileyi kumanya vala Vayawudi chavadayileyi nakaka nongwa ya Pauli. Amuwoposolili Pauli lingongola, kalayisha vatambika vakomi na chitemela chosi vatang'ani. Pambeli kamuyegha Pauli, kamuwolosha pachitemela cha Vayawudi.

23

¹ Pauli akavaloleyi vala vaveli muchitemela, pambeli kakanda kudeta, “Valongu vangu, mbaka nalelu ndiyikala nyanyi ndambu yadayilili Chapanga.” ² Ananiasi mtambika mkomi kavalayisha vala yivawolukili pabehi yaki vamtovi mbandi mumlomu. ³ Topi Pauli kamuwombela, “Chapanga dakutovi yuwi mfyangu. Yuwi ukwikala ili kuhigha kucha wuvadeta Malawu va Chapanga vamupili Musa, lakini yuwi ukulayisha vandovi ngajila kukombikesha Malawu va Chapanga vamupili Musa?”

4 Vala yivawolukili pabehi vadetili, “Wuli! Yuwi wukumjohola mtambika mkomi wa Chapanga!”

5 Pauli kadeta, “Valongu vangu ngamanyeyi ha kucha mweni mtambika mkomi, nongwa yiyandikiwa, ‘Ukotoo kumdetela ufyangu mtavala wa vandu vaku.’ ”

6 Pauli pamanyili kucha lipinga limonga lya Masadukayu na lya pili lya Vafwalisayu, adetili kwa lishu likomi mugati ya chila chitemela, “Valongu vangu, nenga Mfwalisayu mwana wa Vafwalisayu, nenga vanyegha kuchitemela kwanongwa ngushuvilila kucha yivasovili davashukuki.”

7 Pamalili kudeta fila, pavelili malimbanu Vafwalisayu na Masadukayu, vavaghanika.

8 Nongwa Masadukayu vakudetaya kucha kwahela kushukuka wala makungu wala mfuki, ila Vafwalisayu vakujumila findu fyosi fitatu.

9 Pavelili na umatu diki. Vawula va Malawu va Chapanga vamupili Musa wa Vafwalisayu vawoloka na kudeta fyavawonili veni kwahilu, pavadeta, “Tuwona ng'odu chavifyili mundu ayu. Ila payiva mfuki awu makungu kadeta nayu liki?”

10 Valeva ndewu ngomi, yula mkomi wa machonda ayipwelishili Pauli davamsatangi, kalayisha machonda vasunuki vakamtoli na kumuwuyisha mugati ya luviwu.

11 Payifikili pamii, Bambu awolukili pabehi ya Pauli, katovilela, “Ugangamali! Kuvawombela milandu yangu apa Yelusalemu na aku Loma dawugoli wuwowu.”

Vayawudi vakugola milandu ya kumuwulagha Pauli

¹² Chilawu yaki pamalavila, Vayawudi vatan-ganikili kwa lufisu. Vafingili, “Yufwi datuyikaji kulya na kulanda mbaka patumuwulayili kala Pauli.” ¹³ Vandu vayongishekili milongu mchechi ndi yivafinga kugola wula. ¹⁴ Veni vayenda kwa vatambika vakomi na vavaha, vadeta, “Tuyikaja kulya mbaka tumwulayi Pauli.” ¹⁵ Topi, ponopa yumwi pamu na vavaha va chitemela mumu-wombeli mkomi wa machonda amuyeghi pasi kwa yumwi, kucha mukudayila kumanya nendu milandu yaki na yufwi tuva kala kumuwulagha tanila ngajila kufika pabehi.

¹⁶ Mpwa mundu Pauli papikanishili filongu fila kayenda mugati ya luviwu, kamuwombela Pauli ndambu ya milandu ya vandu vadayilili kumuwulagha. ¹⁷ Topi Pauli akemili machonda yumu, kamuwombela, “Umtoli mwananguta ayu umuyeghi kwa mkomi wa machonda, kana chindu cha kamuwombela.” ¹⁸ Topi, ma-chonda kamtola, kamyegha kwa mkomi wa machonda kamuwombela, “Pauli yula yawopi-wili akangemili kanuva nguyegheli mwananguta ayu kwa yuwi kucha kana chindu cha kuku-wombela.”

¹⁹ Yula mkomi wa machonda kamkamula li-woku vayisegha pambali, kamdasha kwa lufisu, “Kuna chilongu liki ukudayila kung'ombela?”

²⁰ Kadeta, “Vayawudi vawombanila vakuluvi umuyeghi Pauli kuchitemela kunu pavayilyam-bishila kucha chitemela chikudayila kupata fi-longu fitangalili fimwilata mweni. ²¹ Topi, yuwi

ukotoo kujumila, kwanongwa vandu milongu mchechi na vamonga vamufukila, vafingana vakotoo kulya wala kulanda mbaka pavamuwulaghili kala, ponopa veni vava kala, vakukuvetela yuwi dawulamuli liki.”

²² Topi yula mkomi wa machonda kamulayila akotoo kumuwombela mundu yoyosi kucha kanyeghela filongu afi, topi, kamuleka yula mwananguta ayendi.

Pauli akuhamila kwa Kayisalia

²³ Kavakema machonda vakomi vavili, kadeta, “Muvaviki ndemindemi vangandawu mya mbili vavi kala kuyenda Kayisalia na vangandawu yivakwela fwalasi milongu saba na va migoha mya mbili, vavi kala kuwuka kukali hela kufika saa tatu nalelu pamihi. ²⁴ Mutandili fwalasi Pauli mumpaki na kumuyegha kungajila ndilingu kwa mkomi wa mkowa wa Yudeya yivamkema Filekisi.” ²⁵ Pambeli mkomi wa machonda kayandika baluwa naha,

²⁶ “Nenga Kilawudia Lisia ngukuyandikila yuwi muhishimiwa Filekisi, mkomi wa mkowa wa Yudeya. Hasi mkomi! ²⁷ Mundu ayu vamukamulili Vayawudi, avelili padokwa vamuwulaghi, topi nyenda pamu na machonda ndimulowola pambikanishili kucha mweni aveli mundu wa Loma. ²⁸ Nenga padayilili kumanya chindu liki chavadayileyi kumuhigha, nimusunusha na kumuvika pawulongolu ya chitemela. ²⁹ Ng’ona kavahela nongwa yoyonda vamuhigha kwa Malawu vawu hela, wala kwa hela filongu fingi fya kumugola awulayiwi awu

kumutaya muchijaka. ³⁰ Pamanyili milandu ya kudayila kumuvikila ndilingu mundu ayu, tepu ndimuyegha kwa veni na nivalayila vala vamuhighili, vadeti milandu yaki kwa yuwi.”

³¹ Topi, vala machonda vamutola Pauli kucha avalayilili, vamuyegha pamihi wuwula wula mbaka Ampatili. ³² Pamalavila machonda

va mawulu vavaleka vala yivayipaka fwalasi vayendi pamu na veni, veni vawuya kukambi.

³³ Vala pavafikili Kayisalia, vamugayila bambu yila baluwa, vamuvika Pauli pawulongolu yaki.

³⁴ Mweni payisomili kala, kavadasha Pauli aveli mundu wa mlima liki? Pavamuwombilili kucha aveli mundu wa Kilikiya, ³⁵ kadeta, “Dandikupikanishi yuwi pavayisa vala yivadayilili kukuhigha.” Kalayisha vamudimi Pauli munyumba ya mutwa Helodi.

24

Nongwa ya kumuhigha Pauli kuchitemela

¹ Pavapitili majuva muhanu, mtambika mkomi Ananiasi, asunukili na vavaha vamonga pamu na mundu yavatanga vandu Malawu kuchitemela yivamukema Tetulu, veni vamuhimulilagha mkomi wa mkowa milandu ya Pauli. ² Pauli akemiwili na Tetulu akandili kumuhigha, adetili naha,

“Mkomi Filekisi, ulongoshi waku wa nyanyi wuyegha kusika nendu na magolikeshu va lasima vakugoliwa kwa unofu wa mlima wetu.

³ Topi tukuchipokela chilongu achi kwa seku

yonda na numbilu ngomi kwa yuwi Filekisi. ⁴ Lakini ngajila kutola chipindi chikomi munu, tukukuluva kwa usangi waku wutupikanishi padokwa. ⁵ Nongwa tumuwona mundu ayu kanyanyi ng'odu, mweni akukandishagha ndilingu gati ya Vayawudi kila mahali pamli-mawu na wuwowu ndi mkomi wa chipinga cha Vanasaleti. ⁶ Kandi kayesha kuyiduka nyumba ya Chapanga, yufwi tumukamula. ⁷ Lakini Lisia mkomi wa machonda ayisili kumuwusha mumawoku vetu kwa liwovi. ⁸ Kavalayisha vala yivamuhighili vayisi kwa yuwi. Yuwi umdashi umweni dawupati milandu yosi yitumuhighila yufwi. ⁹ Vayawudi na veni vamuhighili, vadeta, fyosi afi fyaveli nakaka.”

Pauli akwitasha kwa Filekisi

¹⁰ Topi mkomi Filekisi kamujumisha Pauli adeti. Na mweni Pauli adetili, “Ngusekilela kuyitasha kwa yuwi manya yuwi kucha muhigha wa mlima awu kwa myaka yitan-galili. ¹¹ Ukuweshwa kumanya vapita majuva lilongu na mavili hela ha, tangila nyendi Yelusalemu kumjuma Chapanga. ¹² Vayawudi vang'ona ng'odu pang'ombana na mundu yoyosi. Vang'onili ng'odu pandivatumishila vandu munyumba ya kudadavila, wala munyumba sha kudadavila shawu, wala mahali pengi mumbwanemu. ¹³ Wala vaweshi ng'odu kutovilela fyavahighila nenga. ¹⁴ Chijumila nenga kwa yuwi ndi achi: Nenga ngumujuma Chapanga wa vavaha vetu na nguyikala pangovikela deha

yila veni vakwikema chipinga cha udesi. Ngu-fijumila filongu fyosi fyavayandikilili mufitabu fya Malawu va Chapanga vamupili Musa na vambuyi va Chapanga. ¹⁵ Nenga ngumshuvilila Chapanga na veni vakumshuvilila wuwu, kucha vandu goleki na vawafu, davashukuki. ¹⁶ Myanja yitangalili ngudayila kuva na ndima ya nyanyi kwa Chapanga na kwa vandu.”

¹⁷ “Pandiyikalili kutali kwa myaka yimonga, ng'uya Yelusalemu kuvayeghela yumwi mwayangu utangi na kutawula litambiku. ¹⁸ Chipindi pagoleyi afi, ndi pavang'onili munyumba ya Chapanga, ndavelili pagolili kala yila dadavu ya kwing'alisha. Kwavelili kwahela lipinga lya vandu, wala ndilingu. ¹⁹ Lakini kwavelili Vayawudi vamonga kufuma Asia, ava vangavelili vavi apa kwa yuwi na kuyegha mahighu vawu mani leki vangavelili na chindu chochosi cha kudeta kwa nenga. ²⁰ Awu, wuvaleki ava yivavelili apa vadeti, chivawonili mifya chipindi pavang'olushili pachitemela chikomi, ²¹ ila deta filongu afi hela, pang'olukili pawulongolu yawu, ‘Nalelu mukuhigha kwanongwa ya kudeta kucha yivasovili davashukuki.’ ”

²² Filekisi mweni avelili kalimanya lipinga limkovikela Kilistu, asayikili filongu afi kava-wombela, “Dahighi filongu afi chipindi Lisia mkomi wa machonda payisa apa.” ²³ Pambeli kamulayila yula machonda yamuwopili Pauli muchijaka, ila vamupi upekesu padokwa na vaghanja vaki akotoo kuvakanisha kumuyeghela

findu fyadayila.

Pauli pawulongu ya Filekisi na Dilusila

²⁴ Pavapitili majuva madokwa, Filekisi ayisili pamu na mdamundu Dilusila mweni aveli Muyawudi. Alayishili vamuyeghi Pauli, amupikanishili padeteyi milandu ya kumuju-mila Yesu Kilistu. ²⁵ Lakini Pauli pakandeyi kudeta filongu fyaki fya milandu ya usangi na kuyisikisha padokwa na kwilata lijuva Chapanga davahighi vandu, Filekisi alwangili kayangula, “Ponopa yendi, nenga dandikukemi kandi pambata fwasi.” ²⁶ Chipindi chichila chila akashuvilileyi kupata swinda kwa Pauli, kwanongwa ayi amukemili myanja yitangalili paywanga na mweni.

²⁷ Myaka mivili payipitili, Polikiu Festu atavalili kufuma Filekisi, aveli mkomi wa mkowa. Kwanongwa Filekisi adayilagha kuyiwongola kwa Vayawudi, amlekili Pauli mumula mula muchijaka.

25

Pauli akuyegha filongu kwa mutwa wa Loma

¹ Majuva matatu pavafikili kumukova, Festu afumili Kayisalia kayenda Yelusalemu.

² Vatambika vakomi pamu na vakomi va Vayawudi vamuwombilili filongu fivamuhighilili Pauli, vamudedeka Festu, ³ na kumdedeka atutangi mundoyu, ayeghiwi Yelusalemu, valya swinda ili vamukamuli na kumuwulagha mudeha. ⁴ Lakini Festu kayangula kucha, “Pauli dasighali muchijaka kula Kayisalia na nenga

samba nyenda aku majuva vavava. ⁵ Muvaleki vakomi venu vayendi aku pamu na nenga vakadeti fyavayihola kwa mundoyu leki kagola chindu chochosi cha wafu.”

⁶ Festu ayikalili na veni kwa majuva manani awu lilongu pambeli awuyili Kayisalia. Chilawu yaki ayendili kuchitemela, kalayisha Pauli ayeghiwi mugati ya chitemela. ⁷ Chipindi Pauli pafikeyi, Vayawudi vavelili vafika kufuma Yelusalemu vamushengitela na kudeta uhighi utangalili wutawukili wungajila kuva nakaka. ⁸ Pauli adetili, “Nenga mifya chilongu cha Malawu va Chapanga vamupili Musa na va Vayawudi ha, wala cha nyumba ya kudadavila, wala cha Kayisali mutwa wa Loma.”

⁹ Lakini Festu akadayileyi kuvatangila Vayawudi, kamuyangula Pauli kadeta, “Wuli, ukudayila kuyenda Yelusalemu, vakakuhighi kula kunu panukulola kwanongwa ya filongu afi?”

¹⁰ Pauli kadeta, “Nenga nguwoloka apa pawulongolu ya chitemela cha mutwa wa Loma, apa pandiyilatili kuhighiwa, kucha yuwi yiwumanyili nendu nenga mifya chilongu cha Vayawudi ng'odu. ¹¹ Topi payiva mifya Malawu, awu gola chindu cha kuhighiwa njifwa, nguluva ha kupomiliwa, ila kucha chindu chavahighila cha nakaka ng'odu, kwahela mundu yawesha kungamula. Ngiba ngahighiwi kuchitemela cha mutwa wa Loma.”

¹² Topi, Festu pamalilili kudeta na mundu va chitemela, kayangula, leki kudayila kuyenda kwa Kayisali! Topi dawuyendi kwa Kayisali.

Festu akumuwombela Agilipa milandu ya Pauli

¹³ Majuva vamu pavapitili kala, mutwa Agilipa na Beliniki vafikili Kayisalia, kumjambusha Festu. ¹⁴ Na pavayikalili kula majuva vatangalili, Festu kamuhimulila mutwa filongu fya Pauli, kadeta, “Kuna mundu yumu yalekiwili na Filekisi muchijaka. ¹⁵ Panyendili Yelusalemu vatambika vakomi na vavaha va Vayawudi vang'ombela milandu yaki, vaka-dayileyi ndimuhighi njifwa. ¹⁶ Lakini nenga ndavayangulili kucha chishovi cha vandu va Loma ha kumtawula ngajila kuhighiwa na vahighi vaki nju na kupata fwasi ya kuyitasha kwilata highu asi. ¹⁷ Topi pavatang'anikili apa meta ha, ila lijuva lya pili ndiyikala muchigoda cha chitemela ndivalayisha vamuyeghi mundu yula. ¹⁸ Na vala yivamuhighili pavawolukili vayegha filongu fingi fya wafu ha, kucha wundiyo holeyi, ¹⁹ ila vavelili na minasha yitangalili yiilatili dadavilu yawu veni hela na milandu ya mundu yumu yakemiwa Yesu, yavelili kasova kala, lakini Pauli akamalili kudeta kucha munofu. ²⁰ Nenga manya ha kucha ningapatili wuliwuli unakaka wa nongwa ayi, ndimudasha Pauli leki akudayila kuyenda Yelusalemu vakamuhighili aku filongu afi. ²¹ Lakini Pauli akaluveyi vakamuhighili kwa Kayisali, ndivalayila vamudimi mbaka pandimuyegha kwa mutwa wa Loma.”

²² Agilipa kamuwombela Festu, “Nenga ngadayileyi wuwowu kumupikanisha mundu ayu.”

Festu kayangula, “Dawumpikanishi chilawu.”

²³ Pamalavila Agilipa kayisa pamu na Beliniki pavayijuma na filumbi, vayingila pachitemela, pamu na machonda vakomi na vandu vakomi va mumbwani, Festu kalayila vakamuyeghi Pauli. ²⁴ Festu kadeta, “Mutwa Agilipa na mwavosi yimuvelili pamu na yufwi, mumuwona mundu ayu, vandu va Wuyawudi vosi na aku Yelusalemu na apa wuwowu vadayila ndivatangi, vakawuteyi kucha akotoo kunana. ²⁵ Lakini nenga ngawoneyi kucha kagola chilongu cha kumugola ahighiwi njifwa ha na mweni padayileyi akamuhighi mutwa wa Loma, ngalamulili kumuyegha. ²⁶ Lakini bambu, nenga milandu yaki ndiva hela chilongu nakaka cha kumuyandikila. Topi, ndimuyegha pawulongolu yenu, kwa yuwi mutwa Agilipa, pawumudasha pambeli dambati chilongu cha kuyandika. ²⁷ Kwanongwa nguwona kwahela chindu cha mana kumuyegha muwopi ngajila kudeta nakaka chavifyili kwa mutwa wa Loma.”

26

Pauli kayitasha mweni

¹ Agilipa kamuwombela Pauli, “Ukuwasha kudeta filongu fyaku.” Apa Pauli awolushili liwoku lyaki kumbindi na kukanda kudeta,

² “Nguyiwona ngiba ndima yipwisuka, yuwi mutwa Agilipa nalelu nguhimula pawulongolu yaku, milandu yosi yivahighila Vayawudi.

³ Kwanongwa ayi yuwi kumanya nendu chishovi cha Vayawudi na malimbanu vawu, ponopa ngukuluva wuyiwunishili umbikanishi.”

4 “Nongwa Vayawudi vosi vamanya ngalilu yangu tangila usongolu wangu, yavelili tangila pa kwandi kumlima wangu na aku Yelusalemu, 5 Vamanyili nendu kukandila dahili na vakuwasha kutovilela, kucha ndaveli pakwandi ndayikalili kucha yumu wa chipinga chivelili na ujumilwa mkomi muujumilwa wetu, ndi chipinga cha Vafwalisayu. 6 Na ponopa nguwoloka apa highiwi kwanongwa ya kushuvilila jangi yavavapili vambuyi vetu vapatili kwa Chapanga. 7 Sheni siva jangi kwa makabila vetu lilongu na mbili vakulembelela kuyifikila, pavamujuma Chapanga nendu majuva vosi. Yuwi mutwa nenga dahighiwi na Vayawudi kwanongwa ya shuvililu ali! 8 Yumwi yimuvelili apa nongwa liki mukuyihola yidindala kucha Chapanga akuvashukusha yivasovili?”

9 “Nakaka ndimweni ndiyiwona mundima yangu kucha gola findu fitangalili kulimba litawa lya Yesu wa Nasaleti. 10 Filongu afi ndi figolili aku Yelusalemu. Nengapa weka ndi yimbatili uwesu kwa vatambika vakomi, ili ndivawopi muchijaka vandu vatangalili va Chapanga na veni vahighiwili kuwulaghiwa, ndagolili doo ya kujumila. 11 Myanja yitangalili munyumba ya kudadavila shosi ndivalatula vandu na kuvang'ang'anika kumjowola Chapanga, ndivakalalila kucha ndaveli na lukwali, ndayigolili mkali hata mumbwani sha kuuhinja.”

Pauli akuhimulila palowukili

12 “Topi, pandiveyi muchichuku ayi ngayendeyi Damasku, ndavelili na liwovi likomi vangayilili vatambika vakomi. 13 Yuwi mutwa, pamelili mudeha yaveli lijuva lwa palundosi ng'ona ngesha kufuma kumbindi yapitili ngesha ya lijuva, yikamulikeyi nenga, pamu na vala yimelili nawu mbembu shosi. 14 Twawili pasi twavosi, mbikanisha lishu likudeta na nenga kwa Chibulaniya, ‘Sauli, Sauli! Nongwa liki ukugobola? Ukugobola kucha senga yadangula na liwulu lukweku lwa bambu waki.’ 15 Nenga dasha, ‘Bambu yuwi ghani?’ Na mweni Bambu kayangula, ‘Nenga Yesu, yiundesha. 16 Topi chindu ha, ponopa tandamuki, woloki. Ndikufumbukila ili ndikugoli ndumindumi wangu na mtovileli. Dawuvawombeli vandu vamonga milandu yiwuyiwonili nalelu na yila yivelili yakali dandikulangushi. 17 Dandikulowoshi kwa vandu va Isilaeli pamu na vandu vangajila kuva Vayawudi ngukulayishila kwa veni ponopa. 18 Dawuvapwembuli mesu vawu na kuvagola vafumi mulwisa na kuyingila mungesha, vafumi muliwovi lya Lijangavandu na kumughalambukila Chapanga. Kwa ujumilwa wawu davaweshi kupomeliwa sambu shawu na kutola mahali pawu gati ya vala yivajumilili.’ ”

Pauli akuhimulila undumindumi waki

19 “Mutwa Agilipa, topi nenga nemwa kuva na makuluhi kwa fila finangushiwili kufuma kumbindi kwa Chapanga. 20 Ila ndakandili

kulandula kwa vandu va Damasku, pambeli kwa vala va Yelusalemu na mlima wosi wa Yudeya, kandi nyenda kwa vandu vangajila kuva Vayawudi. Ndivalayila vamughalambukili Chapanga na kulangusha kucha vapomela.
²¹ Kwanongwa ayi Vayawudi vangamulili mugati ya nyumba ya Chapanga na vayeshili kung'ulaya.
²² Topi Chapanga kandanga, mbaka nalelu ng'oloka uswanu nguvatovilela vosi vakomi na vadokwa. Fila fing'omba nenga ndi fila vambuyi va Chapanga na Musa vawombili dafiwoneki.
²³ Vadeta Kilistu agobuleki na mweni ghavi wa kwaa kushukuka munjifwa, ili alanduli kucha lwengi lwa ukombola lukuvang'alikila Vayawudi na vandu vangajila Vayawudi.”

²⁴ Pauli pafikili apa mukuyitasha kwaki, Festu kalakala, “Pauli! Kuna lukwali! Kusoma koseku, kukutaya lukwali!”

²⁵ Lakini Pauli kadeta, “Mkomi Festu, Ndiva na lukwali ha. Ching'omba nenga chiva nakaka.
²⁶ Yuwi mutwa Agilipa kumanya milandu ayi, nongwa nguweshwa kudeta ngajila lyova paulongolu yaku. Ndivahela lyogha kucha filongu afi fimanyika kwa yuwi nongwa chindu achi chigoleka pachifisu ha. ²⁷ Mutwa Agilipa, wuli! Ukuvajumila vambuyi? Manya kucha yuwi ukuvajumila.”

²⁸ Agilipa kamuyangula Pauli, “Ukwihola kucha kwa chipindi chidokwa hela dawugoli ndivi Mundu yindimjumilili Kilistu?”

²⁹ Pauli kamuyangula, “Ngumuluva Chapanga kwa chipindi chidokwa awu chitali, yuwi weka

hela ha, ila kwa vosi yivambikanisha nalelu vavi kucha nenga lakini ngajila mingongola.”

³⁰ Mutwa Agilipa, mkomi wa mkoa, Beliniki na vala yivavelili pamu na mweni vawolukili.

³¹ Pavawukili pala Agilipa na Festu vawombana, “Mundu ayu kagola chindu ha chimudayila kupata asabu ya kuwulayiwa awu kuwopiwa.”

³² Agilipa awombili na Festu, mundu ayu angaweshili kulekisheliwa, leki angadayilili ng'odu kuyenda kwa Kayisali.

27

Pauli akuyenda Loma

¹ Pavalamulili kuyenda mbaka Italiya, vamu-vikili Pauli pamu na vandu vawopiwili pasi ya udimi wa Yuliu yavelili mkomi wa machonda, vavakemili, “Chipinga cha mutwa wa Loma.” ² Twayipakili watu wa Adilamitu wuvelili na mwanja wa kupitila kambi singi sha mkoa wa Asia, twakandili mwanja. Alisitaku, mwenikaya wa Makedoniya kufuma Tesaloniki, aveli pamu na yufwi. ³ Chilawu yaki twafikili Sidoni. Yuliu amutangili nendu Pauli amujumishili kuyenda kuvalola vaghanja vaki, apati chadayilili. ⁴ Kufuma aku twapitili mumbalimbali ya Kupilu, kwanongwa liyegha lyatulimbili kuulongolu yetu. ⁵ Pambeli twajabukili bahali ya Kilikiya na Pamfilia, tuwoloka Mila, mbwani ya Lukia. ⁶ Apa yula machonda awonili watu wumu wa Alekisandilia uvelili ukuyenda Italiya, atupakilili.

⁷ Twayendili mwanja mbolimboli kwa majuva vatangalili na yaveli mujibu kufika pabehi ya Nidu. Kwanongwa liyegha lyaveli likomi likutulimba, tuyenda ngajila kuwoloka tupitila mbembu ya Kileti pabehi ya kambi ya Salumoni, kweni kwaveli na liyegha lidokwa. ⁸ Twapitili mumbalimbali yaki kwa kudomba twafikili mahali pakemiwa “Kambi ya nyanyi,” pabehi ya mbwani ya Lesea.

⁹ Chipindi chitali twayikalili pala na mwanja waveli mnofu ha kwanongwa yavelili yidindala kutyanga na watu, lijuva lya kuyikaja kulya lyaveli lipita kala, Pauli avadindashili ndima, ¹⁰ “Mwavabambu, nguwona kucha mwanja awu dawuvi mnofu ha na misiwu dayidanganyiki pamu na watu hela ha, ila wuwowu hata yufwi tuva munjifwa.” ¹¹ Lakini yula ofisa kampikana munu msola watu na muna watu pitu kumpikana Pauli. ¹² Na kwanongwa kambi yila yaveli nofu ha kuyikala chipindi chila cha lupepu, vandu vatangalili valuvili kuyendilela na mwanja, payiweshikana yifiki Foniki. Kucha pavawesha vafiki kambi ya Kileti na vayikali aku chipindi cha lupepu, yavelili mbembu ya Ughanji uhehi na Kuchanya uhehi.

Liwumbula likomi mubahali

¹³ Topi, liyegha lidokwa kufuma kuvaghanji vakandili kupugha, veni vakacheyi chavayilateyi dachigoleki, vawopola watu vakanda mwanja vayenda mbaka pabehi ya Kileti. ¹⁴ Tepu liyisa lingukumbi kufuma mwambu wa kundamba ya wuyighanji kuyenda kubahali,

vakulikema “Liyegha lya ughanji.” ¹⁵ Watu wabotiwili na lingukumbi na pawuweshili ngo'du kulimba, twawulekili usukumuliwi na lingukumbi. ¹⁶ Tulopukesha kupita pabehi na liwunguli lidokwa livalikema Kawuda, tuyesha kuukwegha watu wuvelili muwatu mkomi kwa kudomba. ¹⁷ Pavaweshili kala, vayitanga kuuwopa watu kwa nyumbu muwatu mkomi, veni vakatileyi kugwama mungema, veni vakukema, “Silati” vajabula midengi na vawuleka wula watu wuyendi na liwumbula. ¹⁸ Nongwa lila liwumbula lyavelili likutulimba nendu, lijuva lya pili vakanda kudanga misiwu yimonga mubahali. ¹⁹ Lijuva lya tatu vadanga findu fya muwatu kwa mawoku vawu veni. ²⁰ Lijuva wala ndondwa shawonikili ng'odu kwa chipindi cha majuva vatangalili na liwumbula likomi litulimba, topi, tukashuvilileyi kandi ha kulowuliwa.

²¹ Vavelili vayikala chipindi chitali ngajila kulya filivi, Pauli awolukili pagati yawu, kadeta, “Mwabambu, mungambikanishili nenga tungawukili ha kula Kileti na kupata tabu ayi na asala ayi. ²² Ponopa nguvawombela, muvi na ndima ngomi, nongwa kwahela hata mundu yumu gati ya yumwi dasovi, ila watu weka yaki dawuyaghamili. ²³ Lichu pamihi abwitukilili makungu wa Chapanga. Chapanga yula yavelili nenga mundu waki, ndi mweni yindimkimbanikila awolukili pabehi na nenga. ²⁴ Makungu kang'ombela, 'Kotoo kutila Pauli, dawuyendi kuwoloka kwa Mutwa wa Loma, loli, Chapanga davakugayili vandu vonda yivaveli muwatu

kwanongwa ya yuwi.’ ²⁵ Topi, yumwi mwav-abambu, mukotoo kuyipwelesha, kwanongwa ngumujumila Chapanga, kucha dayivi wuwula kucha wang'ombilili. ²⁶ Lakini datudangiwi muluwongu lwa liwunguli limoli.”

²⁷ Pamihi lijuva lya lilongu na mchechi, twavelili tukukukushiwa kunu na kunu mubahali ya Adiliya, payifikili mandandu vagola chichuku va muwatu vakacheyi kucha vava pabehi ya pamulima. ²⁸ Vakadayileyi kumanya utali wa machi kwa kudubushila luwoyi luveli lukongiwa chindu chisitapili, vapata utali wa mawoku milongu mchechi, pambeli vapima kandi vapata mawoku milongu mitatu. ²⁹ Kwanongwa tutila ndula muupala, vadubushila myuma misitu mchechi kumbeli ya watu ili kupayika watu na vakadadaveyi kuchi kalopu. ³⁰ Vagolafichuku va muwatu vakadayileyi kutuva, vasunushili kala watu mdokwa mumachi, vakayilyambishileyi kudanga findu fisitu mumachi pawulongolu ya watu. ³¹ Lakini Pauli kamuwombela yula mkomi wa machonda na machonda vaki, “Kucha vagolafichuku ava va watu pavasighala ng'odu mugati ya watu, damulowuliwi ha.” ³² Topi vala machonda vasidumula ngoyi siveli sikamulila wula watu mdokwa, vawuleka utoliwi na machi.

³³ Linyagogolu, Pauli avakuvilishili vonda valyi filivi kadeta, “Kwa majuva lilongu na mchechi mwaveli mukuyipwelesha na kuleka kulya, mkali hela kulya chindu. ³⁴ Topi, nguvaluva mulyi filivi nongwa mukudayila kunana. Kwanongwa hata lufwili lumu lwa mitwi yenu

daluyaghamili ha.” ³⁵ Pauli pamalili kudeta nawula, katola libumunda, kamulumba Chapanga pawulongolu ya vosi, kametula, kakanda kulya. ³⁶ Topi vonda vapata moyu na veni wuwu valya filivi. ³⁷ Twavelili vandu mya mbili na milongu saba na sita muwatu. ³⁸ Kila mundu palili fivili vitangalili, vapungushili usitu muwatu vayasa fivele kwa mubahali.

Watu wudumuka

³⁹ Kukachi, vagolafichuku va watu vaweshili ha kuumanya mlima wula, ila vawonili lisopu, vakayiholili pavawesha vakapayiki pala. ⁴⁰ Vadumula sila ng'oyi sivakongileyi myuma misitu ya kuwolushela watu vasileka mubahali, topi vatola midengi ya kusolela watu ili vayendi kula kulisopu. ⁴¹ Lakini pawufikili pachimelu watu wagwamili. Mbembi ya kuulongolu yayingilili mulilundu lya muhanga, yikatikanyikeyi ha. Mbembi ya kumbeli ya watu yikakandeyi kumetuka mbiliwa mbiliwa kwa kubotiwa na liwovi lya majinga makomi.

⁴² Machonda vakadayileyi kuvawulagha vafungwa vonda, vakatileyi davasuvili mbaka kumlima na kutuva. ⁴³ Lakini yula mkomi wa machonda akadayileyi kumlowola Pauli, avakanishili vakotoo kugola nawula. Avalayishili vala vamanya ili kusuvilila vajumbi kufuma muwatu na vasuvili mbaka kumwambu. ⁴⁴ Vamonga vavakovikeli pavayikamulila mimbalu awu mufipandi fya watu yimetukili. Nahawu ndi twawosi wutufikili kumlima vanofu.

28

Yimupatili Pauli mumlima wa Malita

¹ Patufikili kala kumlima, twamanyili lila liwunguli likukemiwa Malita. ² Venikaya va pala vaveli vasangi munu kwa yufwi. Ndongya yaveli yikukanda kutonya na kwavaveli na lupepu, topi vakoshili motu, vatulibushila. ³ Pauli asolili msiwu mdokwa wa ngilu avelili akusitaya pachikoshu, kwanongwa ya ukali wa motu wula, njoka afumili mungilu kamuluma Pauli muliwoku na kalemilela. ⁴ Venikaya vala pala pavawonili njoka paning'ina muliwoku lya Pauli vayiwombela, “Ndina hoshu kucha mundoyu aveli kawulaya mundu. Hata leki kalowoka mubahali, lugotu lwa vamlungu dayimuleki ng'odu ayendileli kunana.” ⁵ Pauli kamupundila njoka yula mumotu na agobukili hata padokwa ha. ⁶ Vala vandu vavelili vakashuvilileyi kucha angamemili awu bahala pala angawili na kusova. Pavavetili kwa chipindi chitali padokwa ngajila kuwona Pauli kagoliwa na chindu ng'odu, vaghalambula hoshu shawu kwa mweni, vadeta kucha mweni ndi chapanga.

⁷ Pabehi ya pala paveli na fitava fya mkomi wa liwunguli, litawa lyaki Pubiliu, mundoyu atulibushilili chilighanja, twaveli vahenja vaki kwa majuva matatu. ⁸ Topi, tatimundu Pubiliu avelili kawonja pawulili, mtami, kana msusa na kupweka mwasi. Pauli ayingilili munyumba yaki, kadadava na kamuvikila mawoku vaki pambindi ya mtami, kamunanisha. ⁹ Pachigolikili kala chindu chila, vatami vamonga

yivavelili muliwunguli lila vayisa na vavagola vanani. ¹⁰ Veni vatugayila fupu sitangalili na chipindi patukandili kandi mwanja, vapakishili findu fitudayilili muwatu.

Mwanja kufuma Malita mbaka Loma

¹¹ Payipitili myesi mitatu, twakandili kandi mwanja wetu muwatu wumu wa Alekisandilia wuvawukemaya, “Valongu mambila.” Watu wula wavelili upayikiwa muliwunguli lila chipindi chosi cha lupepu. ¹² Kufuma kula twafikili mumbwani ya Silakusa, twayikalili apa kwa majuva matatu. ¹³ Kufuma kula Salakusa twashengitili mbaka tufika Legiu. Palipitili lijuva limu, liyegha lyakandili kupugha kufuma kuchanya na pavapitili majuva mavili twafikili kambi ya Potioli. ¹⁴ Kula twatang'anikili na Vakilistu vayetu, vatuluvili tuyikali nawu majuva saba nawula ndi wutufikili Loma. ¹⁵ Vakilistu va kula Loma pavapikanishili milandu yetu, vayisili kutuyanga kusoku lya Apiu na mahali pavapakema, “Kumibudi Mitatu,” ya kulila na kuwonja. Pauli pavawonili amulumbili Chapanga, kasakapuka.

Pauli aku Loma

¹⁶ Patuyingilili Loma, Pauli ajumishiwili kuyikala mweni weka yaki pamu na machonda yumu wa kumdima.

¹⁷ Pavapitili majuva matatu, Pauli avakemili vakomi va Vayawudi va mahali pala vatan-ganiki pamu, pavayikungashili, Pauli kava-wombela, “Valongu vangu, nenga, ingava ndago-lili ng'odu chindu cha wafu wala kulimba

chishovi sha vavaha vetu, vang'opili muchijaka kula Yelusalemu na kuvikiwa mumawoku va vandu va Loma. ¹⁸ Valoma pavadashili kala na kuwona ndivahela mbatiwa yoyonda, vakadayileyi kunekishela. ¹⁹ Lakini Vayawudi vamonga valimbili chindochi na nenga nuva milandu ayi yiyeghiwili kwa Mutwa wa Loma, ingava naveli na chindu ha cha kuvahigha vanamlima vayangu. ²⁰ Topi, kwanongwa ayi, nuva kutang'ana na kuywanga na yumwi, ng'opiwa mingongola ayi kwanongwa ya shuvililu lila lya Isilaeli.”

²¹ Veni vamuwombela, “Yufwi tupata ha baluwa yoyonda yifumili Yudeya, wala kwahela mlengu yoyonda yafikili apa kuyegha chilongu cheni awu kudeta chochosi cha wafu chikwilatili yuwi. ²² Lakini tukuyihola yingavelili nyanyi tupikani kwa umweni filongu fivelili kumutwi yaku. Kwanongwa yufwi tumanya kucha chipinga achi chilimbiwa kosi.”

²³ Topi, vapangili na mweni lijuva lya kutang'ana na vandu vatangalili nendu vamtuyangila kunyumba yayikalagha, kukandila pamalavila mbaka palumihi avahimulili na kuvavikila lipala wutwa wa kumbindi kwa Chapanga, akayeshayi kuvagola vajumili milandu ya Yesu kwa Malawu va Chapanga vamupili Musa na Mayandiku va Vambuyi va Chapanga. ²⁴ Vandu vamonga vajumilili filongu fyaki, lakini vamonga vajumilili ng'odu. ²⁵ Topi, vaveli vavaghanika veni kwa veni. Pavaveghi vakuyenda, Pauli adetili chindu achi, “Nakaka fila Mfuki Mng'alili ndambu avawom-

bilili vavaha venu kwa kupitila mbuyi wa Chapanga Isaya, ²⁶ padeta, ‘Yendi kwa vandu ava ukavawombeli, kupikana damupikani, lakini damumanyi ha, kulola damuloli, lakini damuwoni ha.

²⁷ Nongwa mahala va vandu ava vapufika, vadiva majeji vawu, vagunya mesu vawu.

Leki naha ng'odu, vangelolili kwa mesu vawu, vangapikanishili kwa majeji vawu.

Vangamanyili kwa mahala vawu, na kung'alambukila akudeta Bambu, na nenga ningavalowulili.’ ”

²⁸ Pambeli Pauli kadeta, “Topi, mumanyi unjagila wa Chapanga wa kulowola wuyeghiwa kwa vandu vangajila kuva Vayawudi. Veni dāvāpikani!” ²⁹ Padetili kala afi, Vayawudi vawuka, pavalimbana munu veni kwa veni. Mayandiku ava vakuwoneka ha mufitabu fingi.

³⁰ Kwa chipindi chonda cha myaka mivili ayikalili munyumba yapangili mweni na aveli akuvalibushila vosi yivafikili kumjambusha.

³¹ Aveli akulandula wutwa wa kumbindi kwa Chapanga na kuvawula nendu milandu ya Bambu Yesu Kilistu, ngajila kutila na kwahela mundu yamukanishili.

Lilaghanu Iya Shonu
The New Testament in the Ndamba language of
Tanzania

copyright © 2014 The Word for the World and Pioneer Bible Translators

Language: Ndamba

Translation by: Pioneer Bible Translators

Contributor: The Word For The World

Ndamba & The New Testament in Ndamba

This translation, published by The Word for the World Bible Translators and Pioneer Bible Translators, was published in 2014.

If you are interested in obtaining a printed copy, please contact The Word for the World Bible Translators at www.twftw.org.

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution-No Derivatives license 4.0.

You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in any format, provided that:

You include the above copyright and source information.

You do not make any derivative works that change any of the actual words or punctuation of the Scriptures.

Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

2018-02-06

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 11 Nov 2022 from source files dated 29 Jan 2022

305bc77f-198f-5a79-803d-345305ed81b7